

Asun Wankláán Ání

Marko

Lówanlín

Asú Ɖbɔpú Yohane Bulu Asún Ɖkanda
(Mateo 3:1-12; Luka 3:1-18; Yohane 1:19-28)

1 ¹Alí Bulu mu Bi Yesu Kristo ɪwɪ *asun wankláán ámu ilotsuá asɪ ní. ²Uleba mútɔ́ fé alá *Bulu ɔ́nɔ́sú ɔ́ɔ́ɪpú *Yesaia lówanlín wá mu ɔ́wulútɔ́ ɔ́béɛ,

“Kɪ, nde obí wa gya fu nkpa.

Mu ɔ́béla ɔ́kpa há fú ní.

³Ɖku dékplun *dimbísú ɔ́béɛ,

‘Mlɪla anɪ Wíe ɔ́kpa.

Mlɪtswii ikpa ha mu!’ ”

⁴Asú Ɖbɔpú Yohane léba ɔ́de ahá *asú bɔ, ɔ́de Bulu asún ɔ́kan da Yudea dimbísú ɔ́béɛ, “Mlɪdamli klɪntɔ, amlɪsi lakpan bwe. Bulu osikie mlɪ, ambɔ mlɪ asú.” ⁵Ahá botsu Yerusalem wúlutɔ́ pú Yudea ɔ́mátɔ́ féé bá mu wá. Bele amú lakpan blí, ɔ́lɔ́ɔ́ amú asú Yordan ntsutso.

⁶Yohane lówa *kpɔ́sɔ́-imi atadiɛ, ɔ́lɔ́pu ɔ́wulú-kpákpa ɔ́fé klí mútɔ́. Atsantsanku pú ɔ́kwén otegyi. ⁷Oletsiá dá asún ɔ́kan, blí ɔ́béɛ, “Ɖkúá ɔ́ɔ́un mi bu ɔ́ma ɔ́bá. Mmɔ́fun ání nógyonká sánkí mu ntukuta ɔ́fé kúráá. ⁸Mí mú á, ntsu ndepɔ́bɔ́ mlɪ asú, táme mu mú ɔ́bɔ́pu *Ɖɛ Wankíhé bɔ́ mlɪ asú.”

Yesu Asúbɔ Pú Mu Isókɪ

(Mateo 3:13–4:11; Luka 3:21-22; 4:1-13)

⁹Nke ámutɔ́ á, Yesu lótsu Nasaret, wúlúá ɪbu Galilea ɔ́mátɔ́ ba Yohane wá, Yohane lóɔ́ mu asú Yordan ntsutso.

¹⁰Yesu lénya dáli ntsu ámutɔ alɪ, olowun nwulótáa lefinkí, Ɖɛ Wankíhé dékplí dalɪ mótɔ fé abróɔuma, ulobogyonká musu. ¹¹ɪnu ɔme ku lótsu ɔsúsú ɔbéé, “Fúgyí mí bíá ntɔɔwé, mi ansí tehíé gyí fú iwɪ ní.”

¹²ɪnusu Ɖɛ Wankíhé amu lékpa Yesu ya dimbísú. ¹³Oletsíá ɪnu nke advana, *Satan létsíá bɔɔɔ mu ki. Mva putuɔ-mbwi létsíá, *Bulu-abɔɔɔ beba beki musu.

Yesu Gyumagihe Asitsuá

(Mateo 4:12-22; Luka 4:14-15; 5:1-11)

¹⁴Bekítá Yohane tswɪ obu ɔma a, Yesu lóyɔ Galilea ɔmátɔ, ɔɔɔ Bulu asun wankláán ámu ɔkan da. ¹⁵Ɖbéé, “Bré ámu lafun. *Bulu iwíegyí ámu lawíé wóyí tá. Mɪdamli kluntɔ ba Bulu wá, amlɪhɔ mu asun wankláán ámusu gyi.”

¹⁶Ɛke ɔku Yesu ná Galilea ɔpu ɔnɔ, olowun Simon mva mu gyama Andrea. Bude asawu tswí, tsúfé aye alepú bugyi. ¹⁷Múy ɔlebláa amú ɔbéé, “Mɪba bobuo mi. Nóbwe mɪ anyánkɔúsa alepú.” ¹⁸ɪnusu besi amú asawu aná tswɪ, kplá buo mu.

¹⁹Ɖlenatí yɔ nkpá kpalobí á, olowun Sebedeo abí, Yakobo mva mu gyama Yohane é. Bubu ɔkluntɔ, bude amú asawu bíun. ²⁰ɪnusu Yesu létɪ amú é, benatí sí amú sí múa mu apafɔ wá ɔklun amutɔ ba bobuo mu.

Yesu Ɖɛ Laláhe Gyáa

(Luka 4:31-37)

²¹Yesu mva mu *akasípú bɔyɔ Kapernaum wúlutɔ. Ɖɔyɔ Yudaɔ *ofíakpa yósuná atɔ ɔkɔpúnú ɔdaké. ²²Mu atosunáhé lobwie amú ɔnɔ, tsúfé olosuná amú atɔ túmisu. Megyi fé Mose *mbla asunápú amu.

²³Oyin ɔku léba ofíakpa ɪnu, *ɔɛ laláhe bu musu. ²⁴Ɖɔkplún bí ɔbéé, “Yesu Nasaretyin, amansu búv ania funyɔ nsuné? Anɪ ɔhɔkpá febá lóó? Nyin ɔhá oduá fugyi. Fúgyí Bulu Ɖha Wankíhé amu nɪ!”

²⁵Yesu lókpɪɪn wa ɔɛ ámu ɔbéé, “Kpa ɔnɔ bun, afudali mutɔ.”

26 ɪno ɔɛ laláhe amu lówusúo oyin ámu ɔwunlínso, súra okitikíti kúklókúo, dálu muto. 27 Onó lobwie amó fée, befíté aba be, “Nto ofúla ni? ɪni mú á, atosunáhé pɔpwe ni. Oyin ánfí bu túmi, ɔɔkplón wa ɔɛ laláhe, itobú mu.”

28 ɪni su Yesu idá leklei wá Galilea ɔmá ámutó fée.

Alɔpu Tsɔtsɔtsɔ Tsá

(Mateo 8:14-17; Luka 4:38-41)

29 Yesu mua mu akasípú benya dálu Yudafo ofiakpa unu ali, bɔɔ Simon mua Andrea wóyító. Yakobo mua Yohane é bubu amótó. 30 Bɔɔ á, owísó lakítá Simon mu sia tsíhé, ɔda. ɪnunu bebláa Yesu ɔtsi ámu iwí asún. 31 Múo ɔɔɔ yékítá ɔtsi ámu ibi, tsú mu kúsú. ɪnunu owísó ámu lókusú musu, ɔɔbwe amó afóɔɔ.

32 Mú ntópwe fɔɔn a, bɔpu alɔpu pú ahá ání ɔɛ laláhe de amó háan fée ba Yesu. 33 Wúlu amu fée beba befia wóyí ámu ɔnó. 34 Yesu létá ahá tsɔtsɔtsɔá bude ɔ ɔtsan-ɔtsan ɔ, olegya ɔɛ laláhe tsɔtsɔtsɔ é lé ahátó. ɔmeha ɔɛ laláhe amu abuto, tsúfé amó fée buyin mu.

Bulu Asún ɔkanda Galilea ɔmátó

(Luka 4:42-44)

35 Mú ɔyi kehe bake a, Yesu lédali wúlu amuto ɔ ɔtsétó ɔde mpái ɔ. 36 Táme Simon mua mu aba ɔɔɔ mbódí dúnká mu alu yówun mu. 37 Bréá bowun mu a, bebláa mu be, “Ahá fée bude fú dunká.”

38 Múo Yesu lébláa amó ɔbé “Mliha aɔ awúlu bámbású, anyeda Bulu asún ámu ɔkan unu é, tsúfé ɪni su neba ni.”

39 ɪno ɔɔɔ yéki Galilea ɔmátó fée, ɔde asún ámu ɔkan da Yudafo ofiakpa fée, ɔde ɔɛ laláhe é gyáa le ahátó.

ɪno Pɛpe ɔɔpú ɔku Tsá

(Mateo 8:1-4; Luka 5:12-16)

40 *ɪno pɛpe ɔɔpú ɔku léba beda akpawunu Yesu ayabito, kókóli mu ɔbé, “Owíé! Ní fótsulá á, fétalí há mí iwí béplí.”

41 Mu asún lówa Yesu nwe. Mú su ɔletinkí ibi da mu, bláa mu ɔbéé, “Natsúlá, fú iwí iplí!” 42 Inu nu ɔlɔ pepe amu ɔleta, mu iwí lépli. 43-44 Mú Yesu léda mu ɔlá ɔbéé, “Mábla ɔhaa asún ánfí. Natí laa afɔpu fú iwí yosuná Bulu igyí ɔhapú, afuha mu iwígyurátɔ amú Mose mbla lósuná tsú ɔlɔ pepetsa iwí ámu. Igyi adánsie suna ahá ání fú iwí laplí.”

45 Táme oyin ámu lénya dáli nu alí, ɔlɔwa mú ɔkan da bi. ɔleda asún ámu ɔkan wúlu amú ɔ féé fiá. Mú su Yesu métra talí lé iwí ɔwan wíé wúlu kukúɔ, utsétɔ ɔletsíá tsíá. Táme mú ó á, ahá betsíá tsú ntíné-ntíné ba mu wá.

Tsukule Osínpu Tsa

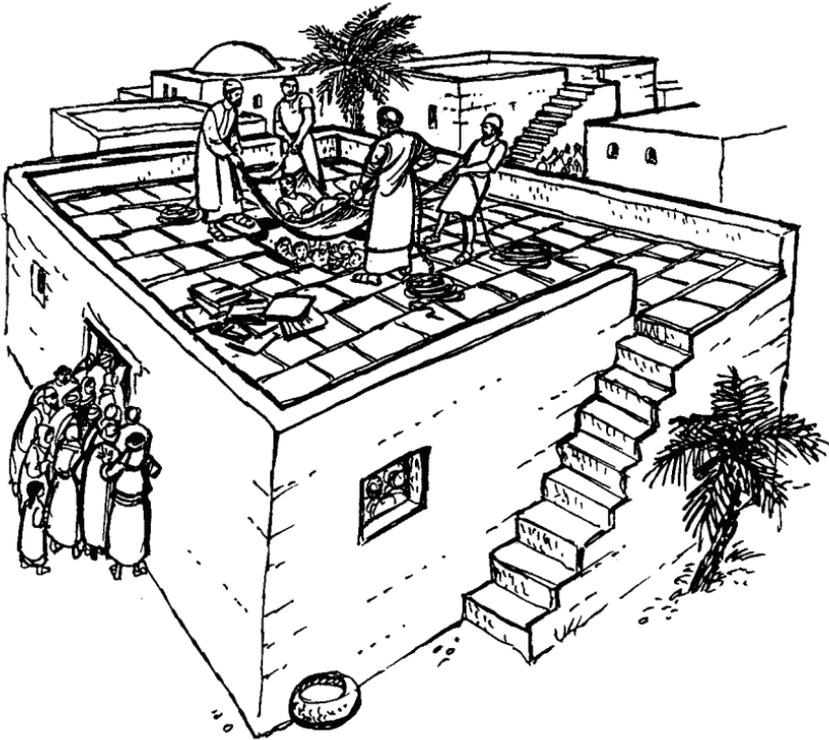
(Mateo 9:1-8; Luka 5:17-26)

2 1 Nke kpalobí ku ɔma a, Yesu léyinkí yó Kapernaum wúlutɔ. Ahá bonu ání alaba wóyí. 2 Mú su ahá tsɔtsɔtsɔ beba ɔɔbulá wóyí ámu. ɔkpa kúrää uträä ma unvá fótson wie mútɔ. Yesu léda Bulu asún ámu ɔkan súná amú. 3 Ahá abaná ɔɔsvrá tsukule osínpu ɔku akpasu ba mu. 4 ɔɔɔm amu su bumenya ɔkpa pú mu wíé Yesu wá. Ínu su ɔyóɔdu obu ámu awunso, dá mú ɔtineku tíí, bekpíá akpa amu tsun ɔbó ámu, pú mu tswi Yesu ansítɔ. 5 Bréá Yesu lówun ání baho mu gyi a, ɔlebláa tsukule osínpu amu ɔbéé, “Mí bí, nasí fú lakpan kíé fú.”

6 Inu Mose *mbla asunápú akvá butsie nu, beblí wá nwuntɔ beé, 7 “Ntɔ asún oyin ánfí déblí alí? Megyí mbusuo álabó á? Ma é ɔbétalí sí lakpan kíé ahá dun Bulu nkule?”

8 Yesu lébi ání bude nwéen gyí amú nwuntɔ. Mú su ɔlefíté amú ɔbéé, “Ntogyi sù mlidé ínu odu gywín? 9 Mɔmu bówa ablílé ání nébláa tsukule osínpu anfi? ‘Nasí fú lakpan kíé fú’ ntée ‘Kusu tsu fú akpa afunati?’ 10 Táme ndekléá mlibú ání mí, Nyankpusa-Mu-Bi ánfí mbu túmi ɔyí ánfítɔ sí ahá lakpan kíé amú.” Inu ɔlebláa tsukule osínpu amu ɔbéé, 11 “Nde fú bláa mbéé, kusu! Tsu fú akpa afunati yɔ wóyítɔ!”

12 Inu nu ɔlɔkusú, tsú mu akpa, náti amú ansítɔ nu. Ínu lówa amú féé wánwan, bekanfú Bulu blí beé, “Anumókúwun ofúla anfi odu ki.”

*Bekplía akpa amv tsvn ɔ́b ámvto,
pú mv tswi Yesu ansító. (Marko 2:4)*

Lewi Ti

(Mateo 9:9-13; Luka 5:27-32)

13 Yesu létrá yɔ Galilea ɔɔ ɔɔ. Ɔɔɔm kɔɔkɔɔkɔɔkɔɔnti beba mu wá, olosuná amú ató. 14 Bréá ɔɔkɔɔ yɔ́ á, olowun Alfeo mu bi Lewi tsie mu lampóo ɔ́kpa. Mú ɔ́lebláa mu ɔ́bée, “Bobuo mi.” Inun ɔ́kɔɔsú buo mu.

15 Mú ɔ́ma a, Lewi létu Yesu muva mu akasípú ató ogyíkpá mu wóyít. *Lampóo ahóɔ pú lakpan abwepú tsɔtsɔtsɔ é bobuo mu ba ató ámu ogyíkpá. 16 Bréá Mose mbala asunápú amvto akúá bugyi *Farisifo bowun ání Yesu muva lakpan abwepú pú lampóo ahóɔ bude ató gyí a, befuté mu akasípú be, “Ntogyi sú muva lakpan abwepú pú lampóo ahóɔ bude ɔ́bi wa gyi ató?”

17 Yesu lónu asún ánfí, ɔlebláa amú ɔbé, “Alɔpu léhián ulɔ ɔtsapú, megyí ahá ání iwí bu amú ɔnlun. Mmɛba aha wankláán ɔtikpá, mboún lakpan abwepú ɔtikpá nɛba.”

Ɖnókí lwi Asun Futéhé
(Mateo 9:14-17; Luka 5:33-39)

18 Asú Ɖɔɔpú Yohane akasípú pú Farisifɔ butetsíá *klí ɔnɔ. Eke ɔku aku beba befité Yesu be, “Ntogyi sù Yohane akasípú pú Farisifɔ akasípú buteklí ɔnɔ, táme fú akasípú mú butamaklí ɔnɔ?”

19 Yesu léle mú ɔnɔ ɔbé, “Ní ɔtsi ɔkpáinpu bu mu anyawíe wá á, béklí ɔnɔ? Ekekeke! Íniá ɔbu amú wá ánfí mú á, buméeklí ɔnɔ. 20 Táme eke ku béba ání békpa ɔká otsiápu amu náti sí amú. Alí nke ámutɔ béklí ɔnɔ ní.

21 “Ɖhaa tamapú tati pɔpwe tan tati dada. Tsufé tati pɔpwe amu békpiɔpú tsí dáda amu iku lé, há ɔtánkpa unu bélatéí tsía. 22 Alí kén butamapú nta pɔpwe wá ɔwulú-kpákpá kente wuhétɔ ní. Nta pɔpwe amu íbófu fá kente amu tsítsá, yíntá kente amu é. Ínu su ɔwulú-kpákpá kente pɔpweɔ búɔpú nta pɔpwe wá.”

Ɖkpónú Ɖdaké Mu Wie
(Mateo 12:1-8; Luka 6:1-5)

23 Yesu mva mu akasípú bɔtsun ayó ndɔ kutɔ *ɔkpónú ɔdaké, mu akasípú bɔpusáa ayó ámu ku wí. 24 Farisifɔ aku bowun amú, befité Yesu be, “Kí, ntogyi sù buɔe tɔá anu mbla meha ɔkpa bwe ɔkpónú ɔdaké?”

25 Yesu léfité amú ɔbé, “Mlímókúkla nu tɔá Owíe *Dawid lɔbwe bréá akún de mva mu abúopu, buma tɔtɔá bégyi kí? 26 Olebitíwíé Bulu osúmka yótsu bodobodoá bapúhá Bulu igyí ba, mva mu abúopu amu begyi, Bulu *igyí ɔhapú dehen Abiata bísú. Bulu igyí ahapú nkole bele ɔkpa bútegyi alí bodobodo amu.”

27 Mú ɔletrá bláa amú ɔbé, “Nyankpusa sù Bulu lɔbwe ɔkpónú ɔdaké ámu. Megyí ɔkpónú ɔdaké ámu sù Bulu lɔbwe nyankpusa. 28 Mú su mí, Nyankpusa-Mu-Bi ánfí gyí ɔkpónú ɔdaké mu wie!”

16 Ahá dúanyɔ ámu adá gyí, Simon ání ɔledinká mu Petro; 17 Sebedeo abí Yakobo mua mu pio Yohane (ɔledinká amú adá ɔbéɛ, “Boanerges.” Mú asɩ gyí, “Ɖpráda abí.”); 18 Atráhe gyí, Andrea, Filipino, Bartolomeo, Mateo, Toma, Alfeo mu bi Yakobo, Tadeo mua Simon ání ogyi iwɩsutsiá adunkápú ɔpasuato ɔha; 19 pú Yuda Iskariot ání ɔlebele mu há.

Yesu Mua Beelsebul

(Mateo 12:22-32; Luka 11:14-23; 12:10)

20 Bréá Yesu lóyɔ wóyítɔ a, ɔdom betrá ba unu. Mua mu akasípú bumenyá ɔkpa ání bégyi atɔ kúráá. 21 Bréá mu wóyítɔ ahá bonu mu iwɩ asún á, boyɔ beyékpá mu, tsúfé buku beɛ mu nwun layíntá.

22 Mose *mbla asunápú akvá botsu Yerusalem ba unu beblí beɛ, “Ɖhe laláhe owíe *Beelsebul tsíe mutɔ. Mu túmi ɔdeɔgya ɔhe laláhe lé ahátɔ.”

23 Mú su Yesu létɩ amú ba mu iwɩ wá, ɔlebláa amú asún ayébitɔ ɔbéɛ, “Nkálɩ Ɖbunsám ɔbétalí gya mu iwɩ? 24 Iwíe ogyíkpa ání ɩlaye anyɔ, bude aba kɔ ɩbédɩda. 25 Wóyí oduá mútɔ atsiápú bude aba kɔ é itobwíé. 26 Mú su ní Ɖbunsám dé mu iwɩ gyáa a, ɔméetalí líí. Mu ɔnɔ ɔmɔkpá ní.

27 “Ɖhaa méetalí wíe ɔwonlínpú wóyítɔ yókulá mu atɔ, nkétɩ alagyankpá kíklɩ mu tswɩ, asa ɔbétalí kúlá mu atɔ féé.

28 “Ɖnɔkwaltɩ nde mlɩ bláa mbéɛ, Bulu ɔbétalí sí lakpan pú abususu kugyíku kíé nyankpusa. 29 Táme ní ɔku ɔblí abususu *Ɖhe Wankíhé amu iwɩ á, Bulu méesikíé mu ekekeke, tsúfé alabwé lakpan ání sikíé ma mú iwɩ.” 30 Aha aku beblí beɛ, ɔhe laláhe bú Yesutɔ. Mú su ɔde ɩnɩ blí ní.

Yesu Abusuanfɔ Onutó

(Mateo 12:46-50; Luka 8:19-21)

31 Yesu mu yin mua mu apio beba belí kpankpá, boɔwa ɔku beɛ, ɔtí mu ha amú. 32 Ɖdom butsie bomlí mu, bebláa mu beɛ, “Fú yín mua fú apíó bulí kpankpá, bude fú dunká.”

³³Múú Yesu léfuté amú ɔbéé, “Amendi gyí mí yín mua mí apíó?” ³⁴Múú ɔlekɪ ahá á múú butsie bomlí mu amu, blí ɔbéé, “Mlɪkɪ, mí yín mua mí apíó gyí ahá ánfɪ á! ³⁵Ɔhagyíɔha ání ɔtɔbwé Bulu apé a, muɔgyí mí pío pú mí yín ní.”

Ató-abí Owunyápu lwi Yébi

(Mateo 13:1-9; Luka 8:4-8)

4 ¹Yesu létrá kusú yó ɔde ató suná Galilea ɔpu ɔnó eke ɔku. Ɔɔm amu bobomlí mu. Mú su ɔlɔdu wíé ɔkluntɔ, yétsiá ɔpu amusu, ahá ámu é bulí ɔpu ɔnó unu. ²Unu olosuná amú ató tsɔtsɔtsɔ ayébitɔ ɔbéé,

³“Mlɪnu! Ɔɔtɔɔpu ɔku lóyɔ ató-abí owunyákpa. ⁴Bréá ɔde mú wunyáa a, ɪku lɔwulí ɔkpatɔ, mbubwi beba bɔtswetswéé mú féé. ⁵ɪku é lɔwulí abutású, ɔtínéá ɪsɪ kpalobí dɪn. Ulowa ɔsa kwe, ⁶táme bréá owí lelun a, ulɔtɔ mú mʼ, tsúfé mú nlín mɔyɔ ɔtót. ⁷Abí ámu ku lobun awutɔ, awu ámu lobulá kítá mú, umedan. Mú su imoswie abí. ⁸Táme abí ámu ku é lɔwulí ɔsulúw wankláánsú, ulɔkwe, dan, swie abí, ɪku aduasa (30). ɪku aduesie (60), ɪku é lafa (100).”

⁹Unu ɔlɔmɔ mú ɔnó ɔbéé, “Ɔhá ání ɔbu asu onúu!”

Tsá Svá Yesu Lótɔí Ayébisu

(Mateo 13:10-17; Luka 8:9-10)

¹⁰Bréá ilesi Yesu mua *sumbí ayɔpú dúanyɔ ámu pú ahá kpalobí akvá bubuo mu a, bobwií ipa há mu beɛ, ɔlé yébi anfi asɪ suna amú. ¹¹Múú ɔlebláa amú ɔbéé, “Mlɪ mú á, Bulu lahá mlɪ ɔkpa ɔbéé, mlɪbí mu *iwíegyé ámu ɪwɪ asun ŋáínhé. Táme nde aha bambá asún bláa ayébisu,

¹²‘ménɪ bówun láwun,
táme buméɛbi mú.

Bónu lánú,

táme bumóonu mú asɪ.

Ní megyí alɪ tekɪ bédamlí kluntɔ,

Bulu obési amú lakpan kíé amú.’ ”

Ató-abí Owunyápu Yébi Amu Así

(Mateo 13:18-23; Luka 8:11-15)

13Múy Yesu léfité amú ɔbéé, “Ní mlómónu yébi anfi así á, mú nkáltí mlóbwe asa mlónu tráhe féé así? 14Ató-abí á múy owunyápu amu déwunyáa amu gyí Bulu asún ámu. 15Abí á múy ɔlɔwulí ɔkpasu ámu gyí ahá á múy benyá nú Bulu asún ámu alí ɔbunsám labele mú lé amú kluntɔ náti ámu. 16Abí á múy ɔlɔwulí abutású amu gyí ahá á múy bonú asún ámu pé, bahɔ mú ansigyísú, 17táme íniá buma nlín su á, asún ámu itamatsiá amútɔ yó. Mú su ní budín amúsú ntée iwɔɔsin ku itú amú asún ámu su á, ununu butedida. 18Abí á múy ɔlɔwulí awutɔ ámu gyí ahá á múy bonú asún ámu a, bahɔ mú, 19táme ɔyí ánfítɔ atɔ híánhe iwí gywíin, pú mútɔ atonyahé iwí ɔnsípe tegyi asún ámu su. Íni su butamaswíé abí. 20Abí á múy ɔlɔwulí ɔsulúv wankláánsú amu gyí ahá á múy bonú asún ámu a, butegyi músú. Íni su itehá butɔɔwé yilé fé alhá ató-abí ámu loswie, iku advasa (30), iku aduesie (60), iku é lafa (100) ámu.”

ɔkandíe Iwí Yébi

(Luka 8:16-18)

21Yesu léfité amú ɔbéé, “Butonywé ɔkandíe pú ɔlɔ bun músú, ntée púwá mpá ayasi? Megyi ɔfúákpá butɔpúbian? 22Tɔtɔ ma unvá íbénáin, uméelín ɔwan. Asun ɣáinhé kuku é uma unvá buméebi mú. 23ɔhagyíɔha ání ɔbu asu onúu!”

24Múy ɔleblí ɔbéé, “Mlɔyaa asu wankláán mli asún-nutɔ. Itáá mlɔpusúsu ha mli aba á, mú kén Bulu ɔbɔpusúsu mú wankláán, lápú iku tsía mútɔ há mli ní. 25Tsúfé ɔhá ání odekléá obónu mí atosunáhé amu así á, Bulu ɔbɔpu iku tsía mútɔ há mu. Táme ɔhá ání omedékléá obónu mú así á, Bulu ɔbɔswí mu kpalobí á múy alabí ámu kúráá.”

Oyí-ibíá Idedáan Iwí Asún

26Yesu létrá blí ɔbéé, “*Bulu iwíegyi amu igyi fé alhá ɔha todú oyí-ibí mu ndɔtɔ. 27Ní owí itá á, ɔhá ámu tekledi. Ní

oyí ike a, ɔtelákúsbú, táme omeyín alíá itɔbwé asa oyí-ibí ámu itɔkwe dan. ²⁸Ɔsulúbú onutó tɛhá mú tɔkwe. Itegyankpá lé ate, wá ntswítswí, asa itɔbɔbwe abí onutó. ²⁹Táme ayó ámu inyá bli pé, ɔdɔpu amu latsú mu ɔdayí ɔyétun mú, tsúfé mú tɛnbi lafun.”

Takyí-akpin Ibí Yébi

(Mateo 13:31-32, 34; Luka 13:18-19)

³⁰Ɔnu Yesu léfuté ɔbéɛ, “Ntɔ Bulu iwíegyí ámu lɛlian? Ntɛɛ yébi mɔmu nópusúná alíá igyi? ³¹Igyi fé takyí-akpin ibí. Múgyí túkúrífibi nyí-abító féé ní. ³²Táme ní idan a, itɔbwé ífá fúáhé dun ífá kugyíku. Mú abámbi tekpíkpli, mbubwi butogyónká mú asi.”

³³Oletsíá pú ayébi anfi odu tsɔtsɔtsɔ súná amú ató, yófun alíá ahá ámu bétalí nú mú asi. ³⁴Ɔmebláa amú asún kɔkvbá imegyí ayébi ɔɔputóí. Táme ní isí mva mu akasípú nkule a, ɔtelé tógyító asi.

Atsufú Asibá

(Mateo 8:23-27; Luka 8:22-25)

³⁵Alí eke ámu ntúpwesu á, Yesu lébláa mu akasípú ɔbéɛ, “Mliha afa Galilea ɔpu yɔ mú ɔbun!” ³⁶Mú bowie ɔklvntɔ, akasípú amu beplá mú, benatí sí ɔɔm amu. Nklvnbámbá ku é lobuo amú. ³⁷Afú kpɔnkpɔnkpɔnti ku lówa tsúvɛn bi. Mú sv ntsu dɛda wíé ɔklvnbámbá, ideklé ime. ³⁸Táme Yesu mú ɛlín sumuesu ɔklvnbámbá amu ɔma ɔdɛdɛdɛ. Akasípú amu betsinkí mu. Mú befíté mu beɛ, “Osunápú, íntá anidé ntsu wie á, fumotsu kuku lé mútótó?”

³⁹Ɔnu Yesu lókúsú lé ɔnɔ wa afú ámu, ɔlebláa ɔpu amu ɔbéɛ, “Kpa ɔnɔ bun! Di díin!” Ɔnu afú ámu lési tsúvɛn, mu féé lɔlɔ. ⁴⁰Mú ɔlefíté amú ɔbéɛ, “Ntogyi súbú mludé ifú nya alí? Mludá hógyi?”

⁴¹Ifú lehie kítá amú, befíté aba beɛ, “Nyankpusa ɔmɔmu ni, afú múa ntsu kóráá tonú mu ɔme alí?”

Mar

Yesu lǎkvsú lé ɔ́nɔ́ wa afú ámv. (Marko 4:39)

Ɔ́nɔ́ Laláhe Gyáa Le Ogbedéputɔ́
(Mateo 8:28-34; Luka 8:26-39)

5 ¹Bréá Yesu mva mu akasípú amv bowie Galilea ɔ́pu amv ɔ́bin Gerasefɔ^a ɔ́sulúsv á, ²olenya kplí dáli ɔ́klvntɔ́ alí, oyin ɔ́kvá *ɔ́nɔ́ laláhe bu mvtɔ́ lédalí tsu afúli opulákpá befia mu. ³Oyin ánfí lapú afúli opulákpá unv bwé mu otsiákpá. Ɔ́híé ɔ́bv íyvn. Mú sv ɔ́haa tamatráa talí bwé mu otsia díín, ntéé wá mu íkan. ⁴Tsúfé tekí betsiá wá mu ayabi pú mu íbv íkan, táme oletsiá tvn mú, bíábía íkan amv tsálífwí. Ɔ́haa é má ɔ́wvnlín ání ɔ́bétalí pón mu. ⁵Ekekegyíeke ɔ́pa múa onyé féé á, ɔ́bv afúli opulákpá unv múa abvsv, ɔ́de okitikítí, ɔ́depu abwi tsantsan íwí.

^a5:1 *Gadarafɔ* bu nwló dáda amv akvtɔ́.

6 Olenya wun Yesu sísí alí, ɔlesrí yéda akpawunu mu ayabito. 7 Mú ɔɔsura okitikíti kúklókúú ɔbé, “Ɖsúsúsú Bulu mu Bi Yesu, amansu igyi? Tanu Bulu ání fvméepítí mí ató!” 8 Ɖleblí asún ánfí, tsúfé Yesu lébláa mu ɔbé, “Ɖhe laláhe, dali oyin ánfíto.”

9 Inu Yesu léfité mu ɔbé, “Nkáli butetí fú?”

Ɖlele mú ɔnó ɔbé, “Mí dá gyí, ‘Ɖɔm’, tsúfé anihíé anu tsú.” 10 Inu ɔhe laláhe amu behie kókóli mu bee, ɔmágya amú lé Gerasefo ɔsulúu amusu.

11 Mprákuo tsɔtsɔtsɔ aku budegýí okúku kusu unu fún. 12 Ɖhe laláhe amu bokokóli mu bee, ɔhá amú abuyowie mprákuo ámutɔ. 13 Mú ɔleha amú ɔkpa. Bedali oyin ámutɔ yówie mprákuo ání bóbwe fé mpím-anyɔtɔ (2,000). Amú féé besrí kplí okúku ku wíé ɔpu amutɔ, wúwu.

14 Mprákuo ámu akpapú besrí yéblí asún ánfí ulaba anfi awúlusu pú nkudasi féé. Ahá bedali bee bebá beki t́á ulaba. 15 Bréa beba bowie Yesu wá á, bowun ání oyin ámúú ɔhe laláhe betsiá mutɔ ámu ansító ladí, alawá atadie otsie. Uɔwa amú ifú. 16 Ahá ámúú bowun t́á ulaba oyin ámúú teki ɔhe laláhe tsie mutɔ ámu pú mprákuo ámusu ámu bebláa amú t́á ulaba féé.

17 Inu bokokóli Yesu bee, ɔdáli amú ɔsulúu.

18 Bréa olowie ɔklun amutɔ á, oyin ámúú teki ɔhe laláhe tsie mutɔ ámu lókokóli mu ɔbé, ɔhá amubuo mu natí.

19 Táme Yesu méha mu ɔkpa. Mboún ɔlebláa mu ɔbé, “Yinki ɔfú apíó wá wóyító, afuyeblláa amú ito yiléá aní Wíe Bulu labwé há fú, pú aliá alawun fu nwe.”

20 Mú su oyin ámu lénatí tsuntsun, ɔde ito yilé ámúú Yesu labwé há mu blí Dekapoli^b awúlu amu féétó. Ɖnó lobwie ahá ámu féé.

Ɖhande Ɖku Mu Bi Mva Ɖtsi Ɖku Uɔ Tsa

(Mateo 9:18-26; Luka 8:40-56)

21 Yesu léla fá ɔpu amu yó mú ɔbun. Bréa ɔbu ɔpu ɔnó unu á, ɔɔm kpcnkpcnkpcnti beba bobomlí mu. 22 Inu Yudafɔ

^b 5:20 Dekapoli asi gyí awúlu dú.

*offiakpa ɔhande ɔkuá butetí mu Yairo léba unv. Bréá olowun Yesu a, ɔleda akpawunu mu ayabito, ²³kókóli mu ɔbéé, “Mí bí tsíhé déwu. Ba, afubɔpu ibi dinka musu, mu awútó iwa mu ɔnlun, onya nkpa.”

²⁴Múú muv Yesu benatí bɔyó á. ɔɔm kpɔnkpɔnkpɔnti bekplá buo mu, kpá pútá mu.

²⁵ɔtsi ɔku é bu ahá ámutɔ, obugya de mu wulí nfi dúanyo ní. ²⁶Alahíé wun ipian ilo atsapú tsɔtsɔtsɔ ibitɔ, húli mu iwɔsu ató fée, táme ilo ámu imekálá bwé mu. Iyin idewa tsía. ²⁷Bréá ɔtsi ánti lónu Yesu nka á, ɔlɔtsun yɔ mu ɔma, fifítíwíe ɔɔm amutɔ yópu ibi da Yesu atadié. ²⁸Tsúfé ɔleblí wá mu nwuntɔ ɔbéé, “Ní nɔpú ibi da mu atadié kpán á, ilo ámu ibési mí.”

²⁹Olenya pú ibi da mu atadié ámu ali, obugya amu léka itin. Olonu mú nka mu awútó ání ilo ámu lasí mu. ³⁰Unv Yesu lónu mú nka mu awútó mu é ání ɔhé ku ladáli mutɔ. Inunv ɔledamí ki ɔɔm amu, ɔlefíté amú ɔbéé, “Ma lápú ibi da mí atadié?”

³¹Múú mu akasípú amu befité mu beé, “Fú onutó fawun ání ɔɔm bakpá pútá fu. Múú futráa fudefité fée, ‘Ma lápú ibi da mi?’ ”

³²Yesu lówa ansí ki amútó fée, ɔde ɔhá ání ɔlɔpu ibi da mu dunká. ³³Ifú lékitá ɔtsi ámu. Mú su ɔlɔwa kpínkí kpakpakpa bi, tsúfé oyin itóá alanyá. Inu ɔleba beda akpawunu Yesu ayabito, bláa mu ɔnɔkwali amu fée. ³⁴Yesu lébláa mu ɔbéé, “Mí bí, fú hógyi laho fu nkpa. Natí iwilwiitɔ. Fú ilo ámu ita.”

³⁵Bréá Yesu bu músú ɔdetó á, aha aku botsu ofiakpa ɔhande amu wóyító ba bebláa mu beé, “ɔhande, fú bí tsíhé ámu ɔdikpa mówa alé. Mátepi trá wa osunápú tó.”

³⁶Yesu mékplá asún ámú budeblí ámu. Mboún ɔlebláa mu ɔbéé, “Mánya ifú. Fú mú hogyi wule.” ³⁷Yesu méha ɔhaa ɔkpa obuo mu dun Petro pú Yakobo muv mu pio Yohane nkule. ³⁸Bréá bowie ɔhande amu wóyító á, Yesu lówun ání ahá babóla unv, budesú, bude okitikíti. ³⁹Olowie unv fíté amú ɔbéé, “Ntogyi só mlidé ipian wúun, mlidé okitikíti ali? Otsibi amu mókúwú, dúdí ɔde.”

40 Ahá ámu bɔmɔsí mu. Múú olegya amú fée dáli ba wunsiné, ɔlekpa obí ámu akwíró pú mu akasíró amúú bubuo mu amu bebitíwíé obu ámúú otsibi amu da mótó ámuɔ. 41 Inu ɔlekitá kebi ámu ibi, bláa mu amú ɔblító ɔbéé, “Talita Kuum!” (Mú asi gyí, “Obitebí, kusu!”)

42 Inusu ɔɔkusú ɔna. (Otsibi amu laho nfi dúanyo.) Ilobwie ahá ámu fée ɔnó dáfá. 43 Múú ɔleda amú ɔlá kínkíínkín ɔbéé, bumábláa ɔhaa asón ánfí. Inu ɔlebláa amú ɔbéé, buháa kebi ámu ató ogyi.

Bumɔho Yesu Mu Wúluto

(Mateo 13:53-58; Luka 4:16-30)

6 ¹Yesu mua mu akasíró bedali ɔmá ámuɔ yínkí yó mu wúluto. ²*Ɔkpúnó ɔdaké lenya fun ali, ɔɔyo ɔde ató suná Yudafo *ofiakpa. Mu atosunáhé leha ɔnó lobwie ahá tsɔtsɔɔtsɔá bonu mú. Mú su befité aba bée, “Nkúnú olenya nyánsa múa ofúlábwe túmi ánfí é tsú? ³Megyí ató osrépú amu ni. Megyí mu yin gyí *Maria, mu apio yinhé gyí Yakobo, *Yosef, Yuda pú Simon? Yée ania mu apio tshé é tsie nfi á?” Benya ɔbló musu.

4 Yesu lébláa amú ɔbéé, “Ahá butobú *Bulu ɔnósú ɔɔíró ɔtíneyíɔtíné, táme mu wúlutofo, mu abusuanfo pú mu wóyító ahá mú butamabú mu.”

5 Inúá bumɔho mu gyi su ɔmetalí bwé ofúla kuku, dun ahá kpalobí akusu ɔlopo ibi dínká, tsá amú ilo. 6 Iɔwa mu ifú ání bumɔho mu gyi.

Akasíró Dúanyo Ámu Sumbíwa

(Mateo 10:5-15; Luka 9:1-6)

Yesu léki nkuda ání ibu bomlí unu asi, ɔde ató suná. 7 Inu ɔleti akasíró dúanyo ámu ba mu iwí wá. Múú ɔɔwa amú sumbí abanyó-abanyó. Ɔleha amú túmiá bópu gyi *ɔɔe laláhesu. 8 Ɔleda amú ɔlá ɔbéé, “Mlumátsu toto kítá yó ɔkpa ámu, dun mli oyi yíáhé! Mlumátsu atogyihe ntée akpankogyo, ntée kóba kítá! 9 Mliwa ntukuta, táme mlumátsu atadie nyɔɔsi kítá! 10 Wóyígyíwóyíá mɔswíí mótó

á, mltsia unv yófun bréá mlédali wúlu amuto. ¹¹Ní mlɔyó wúlu kusu, bumɔɔ mli, ntée bumekleá bónu mli atosunáhé, mlhdédali mótó mlɔyó á, mliɔpakpa mli ayabito-isi wuli unv, isuna ání bumebi bwé.”

¹²Mú sv bɔyɔ yéda asún ámu ɔkan bee, ahá budámli klvntɔ. ¹³Begya ɔɛe laláhe tsɔtsɔɔtsɔ lé ahátɔ, bekpa aloɔpɔ tsɔtsɔɔtsɔ é ofobí, tsá amú ɔɔ.

Asú Ɖɔɔpú Yohane Lowu

(Mateo 14:1-12; Luka 9:7-9)

¹⁴Galilea ɔmású ogyíɔpú *Herode lónu Yesu iwɔ asún ánti, tsúfé mu ɔdayilé de ɔtíneyíɔtínté. Aku budeblí bee, “Asú Ɖɔɔpú Yohane lákúsú tsú afúlitɔ. Mú sɔ, ɔde ofúla anfi odu bwe ní.”

¹⁵Táme aku é bee, “Bulu ɔnósú ɔɔɔpú dada *Elia ní.”

Aku é bee, “Bulu ɔnósú atɔɔpú dada amuto ɔku ní.”

¹⁶Bréá Herode lónu asún ámu a, ɔleblí ɔbé, “Yohane amúú neha betun amu látsínkí tsú afúlitɔ.” ¹⁷⁻¹⁸Herode léha bekítá Yohane, wá mu ɔkan, pú mu wá obu. Tsúfé oletsiá bláa Herode ɔbé, mbla meha ɔkpa ání obétsiá mu pio Filipino mu ka Herodia amúú otsia amu.

¹⁹Mú sv Herodia lóhɔ Yohane asún wá iwɔɔ. Ɖɔɔbwe agywun ání ɔbómɔ mu, táme ɔmetáli, tsúfé Herode méhá mú ɔkpa. ²⁰Herode yin ání Yohane asún da ɔkpa, ogyi ɔha wankíhé. Mú sv olenya mu ifú, ɔleki musu wankláán ání ɔɔɔ mɔɔbwe mu. Ibv mótóá Yohane asun blíhé tɛhan Herode, táme otekle mú nu.

²¹Tsá Herodia dédunká léba ha mu. Eke ɔkuá Herode dé mu ɔkwíké gyí a, ɔɔtswi ɔpúnú, tí ahande pú isá akɔpú dehen pú Galileafɔ ahande ba ató ámu ogyíkpá. ²²Bréá Herodia mu bi tsíhé lóbowie ɔbuntɔ tsa a, ɔlɔwa Herode muv ahande amu féé ansigyí. Herode lébláa mu ɔbé, “Fite mí tógyítóá fudeklé, néha fú.” ²³Ivu ɔleka ntam há mu ɔbé, “Néha fú tótógyítóá féfité mí. Ní igyi mí iwíe ogyíkpá ifun kóráá.”

²⁴Otsibi amu lédalí yéfité mu yin ɔbé, “Ntɔ nfíte?”

Mu yin lébláa mu ɔbéɛ, “Fite Asú Ɖɔɔpú Yohane nwun.”

²⁵Ɖsasɔ otsibi amu léba bebláa Herode ɔbéɛ, “Ndekléá fupú Asú Ɖɔɔpú Yohane nwun dinka ulínsú ha mi sésééséi.”

²⁶Asún ámu léhɛ han owie amu, táme mu ntam amú ɔleka, pú ahá amú bú bubu unu ámu su á, omekleá ɔbótun ntam amu. ²⁷Ununu ɔlɔwa mu ahá ɔtínpu ɔbéɛ, ɔyétun Yohane nwun ba mu. Ɖlɔɔyɔ yétun Yohane nwun obu ɔdikpá unu. ²⁸Mú ɔlɔpu nwun ámu dínká ulínsú ba otsibi amu, mu é ɔlɔpu yáa mu yin Herodia. ²⁹Bréá Yohane akasípú bonu asún ánfɛ á, beba botsu mu satin yópulá.

Ahá Mpím-nu Atogyihe Ha

(Mateo 14:13-21; Luka 9:10-17; Yohane 6:1-14)

³⁰Yesu *sumbí ayɔpú ámu beyinkí bá bebláa mu atɔ́a bayɔ́bwe pú múa bayósuná féé. ³¹Mú ɔma a, ahá buna amú wá alu, bumenyá ɔkpa gyi atɔ́ kúrää. Mú su ɔlebláa amú ɔbéɛ, “Mliha ayɔ itsétɔ́ fléén, ayeda ɔkpúnú.” ³²Unu bowie ɔkluntɔ, pú ɔkpa bɔyɔ́ itsétɔ́ ɔtineku.

³³Táme ahá tsɔtsɔɔtsɔ bowun amú, bí ɔtínéá bɔyɔ́. Mú su botsu awúlu ámu féésú, tsíí ɔsrú gyankpá yówie ɔtíné amú Yesu aná bɔyɔ́ ámu. ³⁴Bréá Yesu lékplí dáli ɔklun amutɔ, wun ɔɔm kɔɔnkɔɔnkɔntɛ ámu a, amú asún lɔwa mu nwe, tsúfé bɔgyi fé akúfa ání buma ɔkparú. Mú su olosuná amú atɔ́ tsɔtsɔɔtsɔ. ³⁵Owí lɔɔɔn a, akasípú amu beba mu wá bebláa mu beɛ, “Itsétɔ́ nfi gyí, owí é latá. ³⁶Ha amú abuyɔ nkuda múa awúlu ání ibu bomlí nfi asɛ yodunká tɔku gyi.”

³⁷Táme Yesu léle mú ɔnɔ ɔbéɛ, “Mludunka atɔ́ ha amú abuyi.”

Mú ɔ befíté mu beɛ, “Abétalí nyá sika^c ho atɔ́ há ahá ánfɛ féé bégɛyí?”

³⁸Yesu léfíté amú ɔbéɛ, “Bodobodo apin afɛnu mliɔ? Mliɔ amlɛyeki!”

Beyinkí bebláa mu beɛ, “Bodobodo apin anu pú ntsutso iye bwáhé anyɔ bu unu.”

^c6:37 Sika ánfɛ igyi sika futútú lafa-anyɔ (200), igyi ɔha nke lafa-anyɔ (200) ikɔká.

³⁹Yesu lébláa amú ɔbée, “Mliha amú abutsiatsia ifá ɔɔbwe amusu.” ⁴⁰Betsiá así akúsú-akúsú, aku lafa (100), aku é aduenu (50). ⁴¹lnu olotsu bodobodo anu pú ntsutso iye bwáhé anyo ámu. Múú olotsu ansí fúá kí ɔsúsú, ɔleda Bulu upán. lnu olebiabía bodobodo amu há mu akasípú amu ɔbée, buyée ha amú. Oleye iye bwáhé anyo ámu é há amú, ɔɔpuhá ahá ámu. ⁴²Amú fée begyi mwe sian. ⁴³Akasípú amu ɔɔɔsí bodobodo múa iye sianhe amu a, ulɔbulá alakpá dúanyo. ⁴⁴Ayin ání begyi ató ámu nkule bugyi mpím-nu (5,000).

Opusu Natí

(Mateo 14:22-33; Yohane 6:15-21)

⁴⁵Benya gyi ató ámu tá alí, Yesu lébláa akasípú amu ɔbée, buwíe ɔklntɔ abugyankpa fa ɔpu amu yo Betsaida wúlutɔ. Mu mú olesin ɔma sí ɔɔɔm amu ɔkpa. ⁴⁶Bréá olesi amú ɔkpa tá á, ɔɔɔɔ yó busu yóɔɔ mpá. ⁴⁷Bréá owí leta, ɔklnt amu lawíe ntsu nsuné á, ilesi Yesu nkule ibu ámusu. ⁴⁸lnu olowun ání ɔklnt amu plá de ɔnlun wa wá akasípú amu, tsúfée afú kpɔnkpɔnti detsúun fia amú. Bake-bake a, Yesu lénatí ntsu ámusu ayabitɔ buo amú, odeklé ɔtsun amúsú. ⁴⁹Táme bréá bowun mu a, bukí bee, fúli ogyi. Mú su ɔɔsúrú okitikíti. ⁵⁰Opúni letsíí amú fée.

Táme ɔɔɔwa ɔsa bláa amú ɔbée, “Mliwa klnt. Mí ní. Mlumánya ifú.” ⁵¹Múú ɔɔɔɔ wíe ɔklnt amutɔ, afú ámu leka itin á. Asún ánfí lówa amú wánwan. ⁵²Amú klntɔ-odwin su bumɔkúnýá nú bodobodo twi asún ámu así.

Genesaretɔ Alɔpu Tsa

(Mateo 14:34-36)

⁵³Yesu mua amúnýo befa ɔpu amu yési Genesaret osubúnɔ, ɔɔwa ɔfée kítá ɔklnt amu. ⁵⁴Benya kplí dálí ɔklnt amutɔ alí ahá bowun Yesu, bí mu ɔtsáwule pé. ⁵⁵Mú su besrí yótsu amú alɔpu súrú akpasu, tsú ntíné-ntíné ɔɔtu mu unu. ⁵⁶ɔTínegyíɔtínéá Yesu lóyɔ, igyi wúlutɔ ntée akuda ó á, ɔɔpu amú alɔpu ɔɔtswi brɔnusu, kókóli mu bee, ɔhá alɔpu amu abupu ibi da mu atadie ɔdanú kpán. Amúá ɔɔpu ibi da mú fée benya ulɔtsá.

Atutufɔ Amándíé

(Mateo 15:1-9)

7 ¹*Farisifɔ pú Mose *mbla asunápú aku botsu Yerusalem ba befia Yesu wá. ²Mú bowun ání mu akasípú amu aku bumɔfwɪ ɪbɪ amándíé ɔkpasu asa bude atɔ gyí.

³(Tsúfé *Yudafɔ, títriu Farisifɔ bumɔkúsí amú anáin amándíétɔ. Mú su ní bumɔkúfwɪ ɪbɪ amándíé ɔkpasu á, butamagyi atɔ. ⁴Alɪ kén ní bumɔkúgyóra ɪwɪ á, butamagyi tɔá bɔpɔtsúa bíású ba nɪ. Amándíé bámbá ku aná é bu ɪnu, butráa bude mútɔ tsú nwe núu ntsu, nlɔ pú nlinka ɪwɪ.)

⁵Mú su amúa Mose mbla asunápú befité Yesu beɛ, “Ntogyi sɔ fú akasípú amu butamagyi anɪ anáin amándíésú, bumɔfwɪ ɪbɪ amándíé ɔkpasu asa abugyi atɔ?”

⁶Yesu léle mú ɔnɔ ɔbéɛ, “Ɖnɔkwali *Bulu ɔnɔsú ɔtɔɪpú *Yesaia léblɪ tswɪ tsú mli apinabwebí abwepú ánfɪ ɪwɪ ɔbéɛ, ‘Ahá ánfɪ budepu amú ɔnɔ bú mí, táme amú klun bu ɪfɔ mí wá.

⁷Kpaali bude mí sum, tsúfé basí Bulu mbla tswɪ, yɔ bude anyánpúsa mbla suná.’

⁸“Mlɪlasí Bulu mbla ámu tswɪ, mlɪdé mli anáin amándíétɔ.”

⁹ɪnu ɔlebláa amú ɔbéɛ, “Mlɪlapina si Bulu mbla ámu tswɪ nyánsatɔ, méni mlégyi mli onutó amándíésú. ¹⁰Tsúfé Mose lówanlín wá Bulu mbla ámutɔ ɔbéɛ, ‘Bu fú sí mua fú yin.’ Ɖletrá wanlín ɔbéɛ, ‘Ní ɔku léblɪ asukpan tsú mu si ntée mu yin ɪwɪ á, bumɔɔ mu.’ ¹¹Táme mli mú mlɪaa, ɔha ɔbétalɪ bláa mu si ntée mu yin ɔbéɛ, ‘Tɔá tekɪ nɔpɔhá fú á, napúbwé Koban.’^d ¹²Mlɪlahá ahá bumédé tɔtɔ bwe há amú akwípú. ¹³Mli anáin amándíé su mlɪtráa mlɪmédé Bulu mblasu gyí. Ntóbí tsɔtsɔtɔ é bu ɪnɔvá mlɪtráa mlɪdébwe tsía ɪntɔ.”

^d7:11 Koban asi gyí, napúkíé Bulu.

Tsá Itokpóí Jha Bulu Ansító
(Mateo 15:10-20)

14 Yesu létrá ti ɔdɔm amu ba mu iwɪ wá, ɔlebláa amú ɔbé, “Mli féé mliyaa asu amlinu íni así! 15-16 Megyí tsá jha tegyi tókpóí mu Bulu ansító. Mboún múá itedáli tsu mu ɔnó.”

Mar

17 Bréá ɔlenatí sí ɔdɔm amu yó wóyító a, mu akasípú amu befíté mu yébi anfi así. 18 ɔlele mú ɔnó ɔbé, “Mli é mlutamanú asún así? Mluméyín ání tsá itowíé jha ɔnó tamakpóí mu Bulu ansító? 19 Tsúfé megyí mu kluntɔ itowíé, mboún mu iputo itowíé, ɔteyéle mú wá ɔkpuntɔ.” (Yesu léle mútɔ púsúná ání atogyihe kugyíku *iwɪ letɪn.)

20 Inu ɔlebláa amú ɔbé, “Tsá itedáli tsu jha kluntɔ tókpóí mu Bulu ansító. 21 Tsúfé jha kluntɔ ágywun laláhe kugyíku tedáli tsu. Mútehá mu ɔtɔwá atsi múa ayin asún, otowí ató, ɔtɔmó jha, ɔtɔtɔ mbua, 22 ɔtɔwá ɔnsipe, ɔtɔbwé laláhe, ɔtemlé ahá, ɔtɔwá hakpan, ɔtɔwá olu, otetsii jha, ototsú iwɪ, ɔtɔbwé mimlála. 23 Jha kluntɔ, atɔ laláhe anfi féé itedáli tsu. Múttókpóí mu nɪ.”

ɔtsɪ ɔkúá Omegyí Yudayin Hógyi
(Mateo 15:21-28)

24 Yesu lénatí unu yó Tiro nsáintɔ. ɔlɔyóswú wóyí kutɔ. Omedéklé ɔbé ahá bubú ání maba unu, táme ɔmetalí njáin mu iwɪ. 25 *ɔɔhe laláhe bu ɔtsɪ ɔku mu bi tsíhétó. Olenya nú Yesu nka alɪ, ɔlɔwa ɔsa beda akpawunu mu ayabito. 26 Griikiyintse ɔtsɪ ánfɪ gyí. Bɔkwú mu Siro Foenike ɔsulúsu. Olokokóli Yesu ɔbé, ogyáa ɔhe laláhe amu le mu bi ámutɔ. 27 Táme Yesu lébláa mu ɔbé, “Ha nyebí ámu abumwe asa, tsúfé uma aleá fósúwú nyebí atogyihe púhá akíai.”

28 ɔtsɪ ámu léle mú ɔnó ɔbé, “Owíé, ibu mútɔ alɪ, táme akíai ání buda ɔpónú ámu así é butegyí nyebí atogyihe mpupubiá itekpákpa bun amú ɔpónúasi.”

é 7:16 Múttó yéé 16 bu nwulú dada amu akutɔ: *Jhagyíjha ání ɔbu asu, oníu!*

²⁹Múú Yesu lébláa mu ɔ́bée, “Fabí lé mú ɔ́nɔ́. Mú su nati, ɔ́ɔ́e laláhe amu ladálu fú bí tsíhé ámutɔ́.”

³⁰Bréá ɔ́tsi ámu lóyɔ́ wóyítɔ́ a, olowun ání ɔ́ɔ́e laláhe amu ladálu mu bi ámutɔ́, alasi ɔ́da mpású.

Yesu Létsa Isutin Ɔ́kva Ɔ́tamatóí Wankláán

³¹Yesu lénatí Tiro unu yɔ́ Sidon yóbo mlí kplí ba Dekapolíí awúlu amu nsáintɔ́ asa ɔ́leladú yɔ́ Galilea ɔ́ɔ́ ɔ́nɔ́. ³²Bɔ́ɔ́u isutin ɔ́ku ba mu, ɔ́tamatalí tóí wankláán. Bokokóli mu bee, ɔ́púu ibi dinka musu. ³³Múú ɔ́lekpa oyin ámu ya ifúntɔ́, pú mu asrebi wá oyin ámu asutɔ́, olotu atsunɔ́ dínká mu osrebisu, púdá oyin ámu ɔ́dandusu. ³⁴Unu olotsu ansí fúá kɪ ɔ́súsú, lún ɔ́ɔ́e fú. Múú ɔ́leblí ɔ́bée, “Hefata.” *Hebri ɔ́blítɔ́. Mú así gyí, “Finki.”

³⁵Unusu mu asu lefinkí, mu ɔ́dandu é lesankí, ɔ́lɔ́ɔ́í wankláán. ³⁶Múú Yesu léda ahá ámu ɔ́lá kpákpáákpá ɔ́bée, bumábláa ɔ́haa. Táme tsé dúdúúúúá ɔ́leda amú ɔ́lá á, alí kén beda asún ámu ɔ́kan nu. ³⁷Ɔ́nɔ́ lehie bwíé amú, beblí bee, “Alabwé tógyítɔ́ wankláán. Alahá asutin bude asún nu, amúmu é budetɔ́í.”

Ahá Mpím-na Atogyihe Ha

(Mateo 15:32-39)

8 ¹Nke ámutɔ́ á, ɔ́ɔ́m kpɔ́nkpɔ́nkpɔ́ntɔ́ betrá befia Yesu wá. Amú atogyihe leta. Mú su Yesu létɪ mu akasípú, bláa amú ɔ́bée, ²“Ahá ánfɪ asún de mí nwe wa. Nde eke sáási ɔ́pá bubuo mi. Butráa buma tɔ́ɔ́á bégyi. ³Ní nehá amú bɔ́pú akún náti bɔ́yɔ́ wóyí á, ansítɔ́ béyébi amú ɔ́kpatɔ́, tsúfé amúts áku ɔ́kpa bu ifú.”

⁴Múú akasípú amu befité mu bee, “Nkúnú abénya atogyihe há ahá ánfɪ féé bégyi mwe dimbí ánfɪsu.”

⁵Yesu léfité amú ɔ́bée, “Bodobodo afɪnu mlɪbu?”

Bele mú ɔ́nɔ́ bee, “Asienó.”

⁶Yesu léha ɔ́ɔ́m amu betsiá ɔ́sulúɔ́. Múú olotsu bodobodo asienó ámu, dá Bulu ipán, olebiabía múts há

†7:31 Dekapoli así gyí awúlu dú.

akasípú amu beye mú há amú. ⁷Bubu ntsutso iye bwáhé kpalobí ku é. Yesu lóyulá músú, ɔɔɔɔ mú é há akasípú amu, beye ha amú. ⁸Amú fée begyi mwe. Akasípú amu ɔɔɔɔ isíanhe búlá alakpá yilé asienó. ⁹Ahá ámu ɔɔɔɔ fé mpím-na (4,000), Yesu lési amú ɔkpa. ¹⁰ɔɔɔɔ mu akasípú ɔɔɔɔ wíé ɔklntɔ ba Dalmanutafɔ ɔsulúsu.

Farisifo Bodunká Ofúla

(Mateo 12:38-42; 16:1-4)

¹¹Farisifo bonu ání Yesu laba unu, beba bude mu asún fité. Bebláa mu beɛ, ɔɔwée osúna pusuna amú ání lélé otsú Bulu wá. ¹²Yesu lólun ɔɔé fú. Múú ɔɔfité amú ɔɔéɛ, “Ntogyi sù mli ndemba-abí mliɔde osúna dunká amliwun? Mbláa mli ɔɔɔkwali. Mmɔɔwɛ osúna kuku súná mli!”

¹³ɔɔɔ ɔɔenati sí amú, yó du wíé ɔklntɔ, fá ɔɔɔ ámu yó mú ɔɔɔ.

Farisifo Pú Owíe Herode Bodobodotu-afá

(Mateo 16:5-12)

¹⁴Yesu akasípú amu bumekáín tsú bodobodo kítá. Ipin kule pé bu ɔklun amutɔ. ¹⁵Bréá budun ntsu ámusu ɔɔyó á, Yesu léda amú ɔlá ɔɔéɛ, “Mliki wankláán Farisifo pú ɔmáású ogyípú *Herode bodobodotu-afású.”

¹⁶Akasípú amu befité aba beɛ, “Bodobodo amúú anumédé ámu sù ɔɔde asún áníftí blí lóó?”

¹⁷Yesu lónu asún ání budeblí. Múú ɔɔfité amú ɔɔéɛ, “Ntogyi sù mliɔdeblí mliɔa, mliɔmédé bodobodo? Mú su ɔklntɔ bu mli odwin mli é? ¹⁸Mli ansíbi tamawun ató, mli asu é tamanú asún? Mlitamakáín asúnsú? ¹⁹Bréá neye bodobodo apin anu ámu há ahá mpím-nu (5,000) á, isíanhe alakpá afinu mliɔɔɔ?”

Bele mú ɔɔɔ beɛ, “Dúanyɔ.”

²⁰“Bodobodo apin asienó ámuú neye ha ahá mpím-na ámu é mé, isíanhe alakpá yilé afinu mliɔɔɔ?”

Bele mú ɔɔɔ beɛ, “Asienó.”

²¹ɔɔɔ Yesu léfité amú ɔɔéɛ, “ɔɔɔwánkí mli ki?”

Ansibi Obwiepó ɔku Ansíbi Bwií

22 Yesu mva mu akasípú beba Betsaida wúluto. Aha aku bekpa ansibi obwiepó ɔku ba. Bobwií ipa há mu beɛ, ɔpú ubi da mu, ɔtsa mu ulɔ. 23 Yesu lékitá ansibi obwiepó ámu ubi, kpá mu dáli wúlu amuto. Inu olotu atsunó dínká oyin ámu ansíbisu, pú ubi dínká musu. Múú ɔlefité mu ɔbéɛ, “Fude ató wúun?”

24 Ansibi obwiepó ámu lótsu nwun fúá ki, ɔleblí ɔbéɛ, “Nde anyánpúsa wúun, táme bugyi fé nyí buna.”

25 Inu Yesu létrá pu mu ubi dínká mu ansíbisu. Oyin ámu lóbwií ansíbi ki a, mu ansíbi lawá alé, ɔde tógyító wúun wankláán nya. 26 Yesu léyinkía mu sísí wóyító ɔbéɛ, “Natu laa yɔ wóyí. Mátepi wíé wúlu amuto kóráá.”

Ɔhá Ání Yesu Gyí

(Mateo 16:13-20; Luka 9:18-21)

27 Yesu mva mu akasípú amu benatí unu boyó Kaesarea Filipi awúlusu. Bréá buna ɔkpatɔ á, ɔlefité amú ɔbéɛ, “Ma ahá beɛ ngyi?”

28 Bele mú ɔnó beɛ, “Aku beɛ, fúgyí Asú Ɔboɔpú Yohane. Aku beɛ, Bulu ɔnósú ɔtɔ́pú *Elia. Aku é beɛ, Bulu ɔnósú atɔ́pú amuto ɔku.”

29 Múú ɔlefité amú ɔbéɛ, “Mli é mé? Mli mígyí ma?”

Petro léle mú ɔnó ɔbéɛ, “Fúgyí *Kristo, ɔhá amúú Bulu ladá mu ofúli amu) ni.”

30 Inu ɔleda amú ɔlá ɔbéɛ, “Mlumábláa ɔhaa mí iwɛ asún ánfɛ.”

Yesu Iwɛsun Pú Mu Lowu Iwɛ Asún Blí

(Mateo 16:21-28; Luka 9:22-27)

31 Inu Yesu léfi asɛ ɔde asúntó le súná amú ɔbéɛ, “Ilehián ání mí, Nyankpusa-Mv-Bi ánfɛ néhie wun iwɛsun tsɔtsɔwɔtsɔ. *Yudafɔ ahandɛ, Bulu *igyí ahapú dehen pú Mose *mbla asunápú féé bekiná mí beɛ, megyí mígyí Kristo amu. Bómɔ mí, táme Bulu ɔbélakúsúa mi tsú afúlito nkensá ɔma.”

³²Ɔmɔpu asún ánfɪ ɣáín amú. Mú sv Petro létɪ mu ya utsétó yéka mu itin ɔbéɛ, ɔmátrá blí alɪ. ³³ɪnu ɔledamlí kɪ akasípú amu, ɔlokplún wa Petro ɔbéɛ, “*Satan, natɪ tɛɪ mísú! Megyí tʒá Bulu dégywúín fudegywúín, anyánkpusa klé fudegywúín.”

³⁴ɪnu ɔletɪ ɔɔɔm amu pú mu akasípú ba mu iwɪ wá. Múú ɔlebláa amú ɔbéɛ, “Ní ɔku dékléá obóbuo mi á, osíi tʒá otekle bwe, otsu mu *oyikpalíhe bobuo mi. ³⁵Tsúfé ní ɔku léprɪ mu nkpa á, ɔbóhulú mú. Ní ɔku é lóhulú mu nkpa mía Bulu *asun wankláán ámusu á, Bulu ɔbóhɔ mu nkpa. ³⁶Ní ɔku onyá ɔyító ató féé, táme ɔhúli mu ɔkláa a, labi mɔmu ɪɔwa há mu? ³⁷Ntéɛ nto ɔha ɔbétalí pútse mu nkpa? ³⁸Tsúfé ní ɔku onyá mía mí atosunáhé péli ndemba-abí laláheá badámlí ɔma há Bulu ansító á, mí, Nyankpusa-Mu-Bi ánfɪ é nénya mu péli bréá mía *Bulu-abɔpu wánkíhé amu anuná mí Sí numnyamto abá.”

9 ¹Yesu lóyɔ mu tʒtsu ɔbéɛ, “Ɔnɔkwali nde mli bláa. Aku bubu mlito nfi bumóowu, yʒfun bréá bawun ání Bulu iwíegyí amu una túmisu ɪbá.”

Yesu lwutsée

(Mateo 17:1-13; Luka 9:28-36)

²Nkensíɛ ɔma a, Yesu lékpa Petro, Yakobo mva Yohane, mva amúnyɔ bɔɔɔ yʒ ɪbu kusu amú nkule. ɪnu Yesu létse amú ansító. ³Mu atadiɛ ledamlí futútúútú, ɪde ogyá kpa. Tɔto ma ɔsulúv anfisvá ɪbétalí bwé mú ɪbófulí alɪ. ⁴ɪnu *Elia mva Mose beɛ iwɪ ɔwan, amúa Yesu budetóí. ⁵Múú Petro lébláa Yesu ɔbéɛ, “Osunápú, ɪbu aléá abétsiá nfi. Ha ada abú asa. Fú klé kule, Mose klé kule, Elia é klé kule.” ⁶Ifú lehie kítá Petro mva mu aba ámu dubɪ. Mú sv omowun asún ání ɔblí.

⁷ɪnu agyinde ku lobobun amúúsú, ɔme ku ledali tsu mútó ɔbéɛ, “Ɔni gyí mí Bí ɔɔwepú ní! Mɪyaa asv amlɪnu mu asún!” ⁸ɪnu belakɪ, táme bumetrá wun ɔhaa dvn Yesu nkule.

⁹Bréá buɔɔ ɪbu ámu kpíí á, Yesu léda amú ɔlá ɔbéɛ, “Mábláa ɔhaa tʒá bayówun, yʒfun ekeá Bulu ɔbókusúa mí, Nyankpusa-Mu-Bi ánfɪ tsú afúlitó.”

¹⁰Asún ánfí lesin amú nwuntɔ, betsiá fíté aba bæ, “Kusú tsú afúlitɔ ánfí así mé?” ¹¹lnu befíté Yesu bæ, “Ntogyi sù Mose mbla asunápú amu bæ, ilehián ání Elia obéyinkí bá asa Kristo amu ɔbéba?”

¹²Ɔlele mú ɔnɔ ɔbé, “Ɔnɔkwali igyi, ání Elia obégyankpá bá bela tógyítɔ yái wankláán. Mú ntogyi sù Bulu asun wanlínhé amu kén léblí tsú mí iwí ɔbé, mí, Nyankpusa-Mu-Bi ánfí néhie wun ipian, ahá bósúpáa mí? ¹³Nde mli bláa mbé, Elia layínkí bá dodo. Ahá ɔɔbwe mu alíá budeklé, fé alíá ɔɔwanlín wá Bulu asún ámutɔ.”

Uo Dídahe Ɔlɔpú Tsa

(Mateo 17:14-21; Luka 9:37-43a)

¹⁴Bréá beyinkí bowie akasípú atráhe amu wá á, bowun ání ɔɔɔm kpɔnkpɔnkpɔntɔ bafia bomlí amú, Mose mbla asunápú aku bude akasípú amu nwéen gyí. ¹⁵Bréá ɔɔɔm amu bowun Yesu a, ulwa amú wánwan, besrí yéfia mu, há mu aye. ¹⁶Yesu léfíté mu akasípú amu ɔbé, “Amansu mliá amúnɔ mli débití?”

¹⁷Ɔɔɔm amutɔ ɔku léle mú ɔnɔ ɔbé, “Osunápú, nekpa mí bí yínhé ba fu mbé afutsa mu ulɔ. Ɔhe laláhe lahá ɔtamatóí. ¹⁸Brégyíbréá ɔhe laláhe amu iba musu á, itɔwúsú mu, fun mu dá ɔsulótɔ. Mu ɔnɔ ɔɔbwé afu, ɔɔwí ayín, ɔtesínsun. Nebláa fú akasípú mbé, bogyáa ɔhé ámu le mutɔ ha mí, táme bumetalí.”

¹⁹Yesu lébláa amú ɔbé, “Ndemba-abíá mli má hógyi, alí nétsiá mli wá yó ní? Yófun ɔmenke nnyá klun ha mli? Mli kpa kebi ámu ba mí!” ²⁰Bekpa kebi ámu ba Yesu.

Ɔhe laláhe amu lénya wun Yesu alí, ulwusú kebi ámu fun mu dá. Odemináa, mu ɔnɔ é ide afu. ²¹Yesu léfíté obí mu sí ámu ɔbé, “Tsú bré mɔmutɔ ulɔ ánfí lefi así?”

Ɔlele mú ɔnɔ ɔbé, “Tsú mu nyebito ɔpá. ²²Itɔtswi mu wá ogyá mba ntsu aná féétɔ, itekleá ɔbómɔ mu, táme ní fétalí bwé tɔku tsú mú iwí á, wun aní nwe afugyi aní buale.”

²³Yesu léfíté mu ɔbé, “Blí fude fæ, ní nétalí? Tógyítɔ lɔpɔn ha ohógyipu.”

24 Inu obí mu si ámu lókpɔlɔn blí ɔbé, “Nohogyi, táme mí hógyi mɔtsó. Gyi mu buale, mí hógyi imoní!”

25 Bréá Yesu lówun ání ɔɔm amu butráa busrí bebá á, ɔɔkpɔlɔn wa ɔɔe laláhe amu ɔbé, “Fú ɔdandubiabía múa isutín ɔɔé, dali kebi ámutɔ. Mátrá wie mutɔ ekekekeke!”

26 ɔɔe laláhe amu lósvrá okitikíti kúklókú, ɔlɔtrá wusúv mu nyányányányáa, ɔledali mutɔ. ɔɔé leta mu. Mú su ahá ámutɔ aku beblí be, “Alawú.” 27 Táme Yesu lékitá mu ibi tsú mu fúá, ɔɔkɔsú líí.

28 Mú ɔma, bréá Yesu mua mu akasípú amu nkule bubu wóyító a, befité mu be, “Ntogyi sú ani mú anumétalí gya ɔɔe laláhe amu dali kebi ámutɔ?”

29 Mú ɔlebláa amú ɔbé, “Inu odu mú á, nkéti mpáí^g pé mlétalí púgya mú.”

Yesu Lowu lwi Asún Blí Otse Nyɔɔsi

(Mateo 17:22-23; Luka 9:43b-45)

30 Bréá Yesu mua mu akasípú amu benatí unu á, bɔtsun Galilea ɔsulúsv, táme Yesu mékléá ɔhaa ɔbí ɔtínéá muvu. 31 Tsúfé ɔde akasípú amu ató suná ɔbé, “Béle mí, Nyankpusa-Mu-Bi ánfí há adún bómɔ mí, táme Bulu ɔbélakúsúa mi eke sáásí.”

32 Akasípú amu bumonu mú asi, ifú é de amú ání befité mu.

Ma ɔbóbwe ɔhande?

(Mateo 18:1-5; Luka 9:46-48)

33 Beba Kapernaum wúlutɔ. Bréá bowie wóyító á, Yesu léfité amú ɔbé, “Ntɔ nwéen mlidégýí ɔkpatɔ?”

34 Bekpa ɔnɔ bun músú, tsúfé ɔhande budeprí. 35 Yesu létsiá asi, ɔleti akasípú dúanyɔ ámu, ɔlebláa amú ɔbé, “Ní mlitɔ ɔku dékléá ɔbóbwe mli nkpá ogyápu a, ɔbwéé mu iwí ɔma ogyápu pú mli féé osúmpú.” 36 Inu ɔlekpa kebi ɔku belú amú ansító, látá mu pútá, ɔlebláa amú ɔbé, 37 “ɔhagyíɔha

^g9:29 Mpáí múa ɔnɔklí bu nwuló dada amu akutɔ.

ání ɔlɔɔ kebiá ogyi ali mí dátɔ laho mi. ɔhagyíɔha ání ɔho mi á, megyí mí ɔlɔɔ, mboún ɔhá ámuú ɔlɔwa mí ámu.”

Ani Obúopu

(Luka 9:49-50)

38Yohane lébláa Yesu ɔbéé, “Osunápú, anlówun oyin ɔku dépu fú dá gya ɔɛ laláhe, anléka mu tin, tsúfé ɔma antɔ.”

39Táme Yesu lébláa amú ɔbéé, “Mlumáka mu itin! Tsúfé ɔhaa má unvá ɔbɔbwe ofúla mí dátɔ, láblí mí iwí asun laláhe. 40Tsúfé ɔhá ání ɔmɔksú líl anisu buo ani. 41Ɔnɔkwali nde mli bláa mbée, ní ɔku ɔhá mli ntsu-owebi mlonu, mí dá ání ɔdun mli su á, ɔmɔɔhulí mu ipán.

ɔha Kpa Wá Lakpantɔ

(Mateo 18:6-9; Luka 17:1-2)

42“Ní ɔku léha ahá ánfu bumɔkúdan mísú hógyitɔ ánfutɔ ɔku lɔbwe lakpan á, ní beda nfúókwebu síán mu ɔmetɔ, tswi mu wá ɔputɔ pó á, lɔ alé dun. 43-44Ní fú ibi kule téhá fúɔbwe lakpan á, ka mú le! lɔ aléá fɔpu ibi kule nyá nkpa ání itamatá, dun ání fɔpu ibi anyɔ wíé ɔsubutí ogyá ání itamaduntɔ.^h 45-46Ní fú yabi kule téhá fúɔbwe lakpan á, ka mú tswi tsalífwí! lɔ aléá fɔpu yabi kule nyá nkpa ání itamatá, dun ání fɔpu ayabi anyɔ wíé ɔsubutí ogyá ání itamaduntɔ.ⁱ 47Ní fú nsíbi téhá fúɔbwe lakpan á, loti mú le. lɔ aléá fɔpu nsibi kule wíé Bulu iwíegyí ámutɔ, dun ání fɔpu ansibi anyɔ wíé ɔsubutí ogyá ání itamaduntɔ. 48Ɔtínéá unu anyambi butamawú, unu ogyá é itamadun.

49“Tsúfé bɔpu ogyá tun ɔhagyíɔha iwí, fé alíá butɔpú nfɔli tun afɔdɛ iwí.

50“Nfɔli bu ɔdwe, táme ní itá ɔdwe á, ntɔ bélapúwá mú ɔdwe?

^h 9:44 Mútɔ yée 44 múa 46 belian 48, táme uma nwulú dada amu akutɔ. ⁱ 9:46 Mútɔ yée 44 múa 46 belian 48, táme uma nwulú dada amu akutɔ.

“Mliha ɔdwe itsia mlɔ́ ɛ́ nfólɔ́, iwilwii itsia mliá mli aba nsúné.”

Ɔkákíná Iwɔ́ Atosunáhé

(Mateo 19:1-12; Luka 16:18)

10 ¹Yesu lókusú tsú unu yó Yudea ɔmátó, Yordan ntsu ɔbun. Ɖɔɔm betrá befia bomlí mu, ɔletrá suná amú ató ɛ́ alíá ɔtɔbwé yáí.

²Farisifó aku beba mu wá, budekléá bósɔ mu kí. Mú su befité mu beɛ, “Ani Mbla léha ɔkpa ání oyin ɔbétalí kíná mu ka?”

³Yesu léfité amú ɔbéɛ, “Nkálɔ́ anɔ́ náin Mose lówa mbla há mlɔ́?”

⁴Bele mu ɔnó beɛ, “Mose léha ɔkpa ání oyin ɔwánlɔ́n ɔkákíná ɔwulú pukina mu ka.”

⁵Yesu lébláa amú ɔbéɛ, “Mli kluntɔ́-odwin sù Mose lówanlín mbla ánfɔ́ há mlɔ́. ⁶Tsú bréá Bulu léle ɔyí á, ɔtsi múa oyin ɔlɔbwé. ⁷Ínɔ́ su oyin obótu sí mu si mva mu yin yémantá mu kasu, ⁸amú abanyó bóbwe ɔyulúv kule ni. Butráa bumegyí abanyó, mboún babwé ɔbakúle. ⁹Ínɔ́ su ahá ání Bulu labwé amú ikule a, ɔhaa mámaín amú abasu.”

¹⁰Bréá beyinkí ba wóyító a, Yesu akasípú amu betrá fité mu asún tsú asún ánfɔ́ iwɔ́. ¹¹Yesu lébláa amú ɔbéɛ, “Ní oyin okíná mu ka láyétsiá ɔtsi bámbá á, alató mbua. ¹²Alɔ́ kén ní ɔtsi okíná mu kulu láyétsiá oyin bámbá á, alató mbua ní.”

Nyebí Yulá

(Mateo 19:13-15; Luka 18:15-17)

¹³Aha aku beɔkpa nyebí ba Yesu beɛ, ɔpúv ibi dinka amúsú, táme mu akasípú amu bɔwa ɔyin wá amú. ¹⁴Bréá Yesu lówun a, ɔbló lekítá mu. Múv ɔlebláa akasípú amu ɔbéɛ, “Mliha nyebí ámu ɔkpa abuba mí wá. Mlumátin amú ɔkpa, tsúfé ahá ánfɔ́ odu bú Bulu iwíegyí ámu ni. ¹⁵Ɖnɔkwali nde mlɔ́ bláa. Ɖhá ání ɔmɔhɔ́ Bulu iwíegyí amu ɛ́ kebi á, omóowie mótó.” ¹⁶Múv ɔlelatá amú pútá, púv ibi dínínka amúsú, oloyulá amú á.

Atonyahé lwi Atosunáhé

(Mateo 19:16-30; Luka 18:18-30)

17Bréá Yesu lópu ɔkpa ɔyó á, oyin ɔku lésrí ba beda akpawunu mu ayabito fíté mu ɔbéé, “Osunápú yilé, nto nɔ́bwe asa nénya nkpa ání utamatá?”

18Yesu léfíté mu ɔbéé, “Ntogyi sú fude mí ti ɔha yilé? ɔhaa mégyí ɔha yilé, nkéti Bulu nkule. 19Yéé fuyin Bulu mbla ámu dodo? ɔbéé, mámo ɔha, mátɔ mbua, máwi ató, máka asún dínká fú bású, másisíi ɔha, bu fú sí mua fú yín.”

20Oyin ámu lébláa mu ɔbéé, “Osunápú, tsú mí nyebito ɔpá nde íni féesú gyí.”

21Yesu lékti mu díín, mu asún lowa mu ɔdwe. Mú ɔlebláa mu ɔbéé, “Ílasí tokukuleá fɔ́bwe. Yefe fú iwísu ató fée, afuye kɔ́ba amu ha ahiánfɔ, méni fénya siadiɛ ɔsúsú. Fɔ́bwé mú tá á, ba afubobuo mi.” 22Bréá oyin ámu lónu asún ánfí á, wí lowu mu. Mú su ɔlenatí díín, tsúfé ɔhíé ɔbu ató.

23Yesu lékti bomlí, ɔlebláa mu akasípú amu ɔbéé, “Íbéhie wá ɔnlɔn asa wí onyapú obówie Bulu iwígyí ámutɔ!”

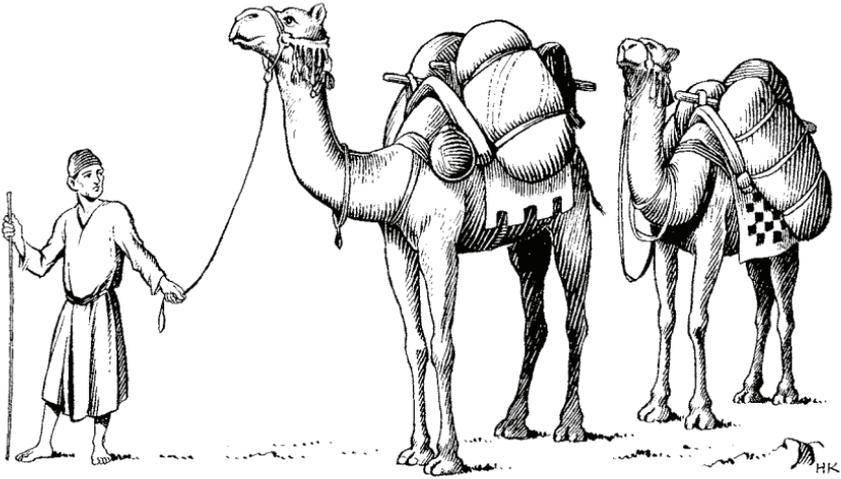
24Bréá akasípú amu bonu asún ánfí á, ɔnɔ́ lobwie amú. Táme Yesu lélabláa amú ɔbéé, “Mí abí, Bulu iwígyí ámutɔ wie íbéhie wá ɔnlɔn! 25Ílɔpɔn ha *kpɔ́s ání ɔbɔ́tsun ɔbun-atɔ ɔbɔ́tɔ, dún ání wí onyapú obówie Bulu iwígyí ámutɔ.”

26Asún ánfí leha ɔnɔ́ lehie bwíé amú. Mú su befíté aba beé, “Múmú ma meé Bulu ɔbɔ́ho nkpa?”

27Yesu lékti amú díín, ɔlebláa amú ɔbéé, “Tɔ́á idun nyankpusa bwe ɔmɔ́n Bulu, tsúfé Bulu mú tetálí bwé tógyítɔ.”

28Mú Petro lébláa mu ɔbéé, “Yéé aní mú anulasí tógyítɔ tswi bobuo fu o!”

29Yesu lébláa mu ɔbéé, “ɔnɔ́kwali nde mli bláa. ɔhagyíɔha ání olesi mu wóyí, mu apíó, mu si mua mu yin, mu abí ntée mu ɔsulúv ɔmagyáa, mía mí *asun wankláán ámu su á, 30ɔbéłanyá mu wóyí, mu apíó, mu ayín, mu abí pú mu agyapadiɛ ámu odu tsé lafa séi. Bédinká musu é séi,

Akpósó ní. (Marko 10:25)

táme obénya nkpa ání utamatá bré ámúú ibá ámúú. ³¹Táme agyankpapu tsótsótsó béba bemlí amapu, amapu é béba bemlí agyankpapu.”

Yesu Lowu lwi Asón Blí Otse Saasi

(Mateo 20:17-19; Luka 18:31-34)

³²Yesu mua mu akasípú amu bọpu ọkpa bọyọ Yerusalem wúlúú, Yesu gyánkpá. Ulowa amú wánwan, ifú lẹkítá ahá ámúú bubuo amú ámu. Múú ọlẹkpa akasípú dúanyọ ámu ya utsétó, ọlẹtrá bláa amú tóá ibéba musu. ³³Ọbée, “Mlunu! Ní awíé Yerusalem a, béle mí, Nyankpọsa-Mu-Bi ánfí há Bulu *igyí ahapú dehen pú Mose mbla asunápú. Béha mí lowu ipón, pú mí wá ahá ání bumegyí Yudafo ibitú. ³⁴Bóbwe mí ahinlá, tú atsunó wólí mí, nwén mí mplí, mó mí, táme eke sáásí a, Bulu ọbókusúa mí tsú afúlító.”

Ọhande Osúm Mu Aba

(Mateo 20:20-28)

³⁵Sebedeo abí Yakobo mua Yohane bọkpukpé mantáa Yesu bláa mu bẹ, “Osunápú, anidékléá fubwée tọku ha anu.”

36Múy Yesu léfuté amú ɔbéé, “Nto mlidéklé mliaa mbwée ha mli?”

37Bebláa mu beé, “Ha anito ɔkule otsia fú gyɔpsu, ɔkule é otsia fú binasu bréá Bulu ɔwá fú numnyam.”

38Táme Yesu lébláa amú ɔbéé, “Mliméyín tóá mlidékulí! Mlétalí wun iwɔsun á múy neba bowun amu, ntée mlétalí wú lowu á múy nówu ámu?”^j

39Bele mú ɔnó beé, “Ee abétalí.”

Múy ɔlebláa amú ɔbéé, “Mlówun iwɔsun á múy neba bowun amu, wú lowu á múy nówu ámu é, ⁴⁰táme mma túmi ání néle ɔhá ání obétsiá mí gyɔpi ntée binasu. Ali otsiákpá anfi mú ida gyo ahá á múy Bulu lalá un yái há ámu.”

⁴¹Bréá akasípú idú atráhe amu bonu asún anfi á, Yakobo mu Yohane iwí lówa amú ɔbló. ⁴²Yesu létu amú féé ba mu iwí wá, ɔlebláa amú ɔbéé, “Mliyín ání ahá ání butobú amú bugyi ɔmátɔfɔsu agyípú butehié amú ahá, amú ahande é butenyá túmi amúsú. ⁴³Táme mlito mú á, umába ali. ɔhá ání odekléá ɔɔbwe mlito ɔhande ɔbwée mli féé ɔkpábi. ⁴⁴Ní mlito ɔku é dékléá ɔɔbwe mli nkpa ogyápu a, ɔbwée mli féé ɔkpábi. ⁴⁵Tsúfé mí, Nyankpusa-Mu-Bi anfi é mmeba mbée, busúm mí. Ahá osúm kpa neba, ampu mí nkpa ho ahá tsɔtsɔtsɔ nkpa.”

Ansibi Obwiepú ɔku Ilo Tsa

(Mateo 20:29-34; Luka 18:35-43)

⁴⁶Boyówie Yeriko wúluto. Bréá mu mu akasípú pú ɔɔm kɔnkɔnkɔnti á múy bubuo mu amu budedali un á, bowun Timeo mu bi Bartimeo. Mu ansíbi labwíé, otsie ɔkpatɔ ɔde ató kulí. ⁴⁷Bréá olonu ání Yesu Nasaretyin amu détsúun a, ɔlɔwa kplún bi ɔbéé, “Ani Wíe *Dawid mu na Yesu, wun mi nwe!”

⁴⁸Amútsú ahá tsɔtsɔtsɔ bɔkplún wa mu beé, ɔkpá ɔnó bun, támé mu mú ɔlelakplún dun ali ɔbéé, “Ani Wíe Dawid mu na, wun mi nwe!”

^j10:38 Mlétalí wun iwɔsun ... wú lowu á múy nówu ámu? Ntée Mlétalí nu ntá neba bonu ntée há bɔbɔ mli asú á múy neba bɔbɔ ámu?

49 Yesu lési líí, ɔlebláa amú ɔbéé, “Mliti mu ha mi.”

Bokpolí ansibi obwiepú ámu, bebláa mu beé, “Fú klun idí fú asi, afukusu ba. Ɔde fú tí!”

50 Inu oyin ámu lótswi mu ɔsúsú atadié tsálífwí, wáan kusú ba Yesu wá.

51 Yesu léfité mu ɔbéé, “Nto fudeklé fee mbwée ha fu?”

Inu ansibi obwiepú ámu lébláa mu ɔbéé, “Osunápú, ha mí anwun ató!”

52 Inu Yesu lébláa mu ɔbéé, “Nati, fú hógyi latsá fú ɔɔ.”

Inunu mu ansíbi lobwií, ɔlekplá buo Yesu.

Bɔho Yesu Fé Owíe Yerusalem

(Mateo 21:1-11; Luka 19:28-40; Yohane 12:12-19)

11 ¹Bréá bowie Betfage múa Betania, awúlu ání ibu Nfɔ-nyíbu ámu^k asi, batá Yerusalem wie tá á, ɔɔwa mu akasípú abanyó gyankpá. ²Ɔbéé, “Mliyo wúlu anfí ida mli ansító ánfító. Ní mlowíe wúlu amu ɔnó á, mlówun afrímú kanáhe ɔku da ɔfétó, ɔhaa mókótsiá musu kí. Mlisanki mu, amlíkpa mu ba mi. ³Ní ɔku ɔfíté mli ɔbéé, ‘Ntogyi sù mlidé mu sankí?’ á, mlibla mu mlíaa, ‘Ani Wíe dé mu hián. Obéyinkía mu ba séi.’”

⁴Bɔyo á, bɔyótu afrímú ibí ámu da ɔfétó wóyí ámu ɔnó ɔkpabáí. ⁵Bréá bude mu sankí á, aha akvá bulú inu befíté amú beé, “Ntogyi sù mlidé afrímú ibí ámu sankí.”

⁶Bele mú ɔnó alí ámúú Yesu lébláa amú ámu pépéépé. Besi amú; akasípú amu besankí mú. ⁷Bekpa afrímú ibí ámu ba Yesu. Beyaí amú atati dínká musu, ɔɔɔdu bian musu. ⁸Amótó ahá tsɔtsɔɔtsɔ beyaí amú atati tswi ɔkpatɔ, aku é bebiabía aftíaa bunbun ɔkpa ámusu. ⁹Ahá ámúú bɔgya Yesu nkpá múa ɔma amu bɔsɔrá okitikíti beé, “*Hosiána! Bulu oyúla ɔhá ánfí ɔbá aní Wíe dátó ánfí! ¹⁰Bulu oyúla aní náin *Dawid iwíegyí ámúú íbá ámu! Hosiána bu ɔsúsúsú!”

¹¹Bréá Yesu lówie Yerusalem a, ɔɔyo *Bulu ɔtswékpa, ɔɔwa ansí kí tógyító wunsúnésú inu wankláán. Owí lapɔn.

^k 11:1 Nfɔ-nyíbu igyi obubwí kuá ibu mantáa Yerusalem, butetí mú Olifbu.

Mú su mua mu akasípú dúanyo ámu beyinkí yó Betania wúluto.

Pɔnto Oyí Lwú
(Mateo 21:18-19)

12Oyi kehe bréá beyinkí tsú Betania bebá á, akún de Yesu. 13Olowun pɔnto kuá ilahíé pší sísí, ilí mantáa okpa. Olowo yéki bee obénya ku mútó. Táme olowie mú asi á, afitáa són bu músú, tsufé oyí ámu swiebí mókúfun. 14Inu oledláa oyí ámu obée, “Tsú nde púya a, ohaa méetrá gyi fú abi swiehé.” Mu akasípú amu é bonu asún ánti.

Ibia Agyípú Gyáa Le Bulu Otswékpa Wunsínésú
(Mateo 21:12-17; Luka 19:45-48; Yohane 2:13-22)

15Bréá bowie Yerusalem a, Yesu lóyo Bulu otswékpa wunsínésú. Inunu olowa ató afepú pú ató ahópu amu aná féé gyáa dali unu bi. Olowuwúta kóba atsépu mpónú dá, súnsúnki abródoma afepú mbíá dá. 16Omeha ató ofepú okuku osura mu ató fehé ka tsun Otswékpa wunsínésú unu kúráá. 17Olosuná amú ató obée, “Bumowanlín wá Bulu asun

Pɔnto oyí mua mú abi ní. (Marko 11:13)

wanlínhé amuto beε, ‘Béti mí ɔtswékpa beε, ɔmá fée mpái ɔbɔkpá?’ Táme mlɔlapú unu mlí awikplu ŋaínkpá.”

18Bréá Bulu *igyí ahapú dehen pú Mose mbla asunápú amu bonu tśá alabwé á, bodunká ɔkpa ání bótsun músú mś mu. Benya ifú, tsúfé mu atosunáhé amu leha ɔnś lobwie ɔɔm amu.

19Bréá owí ɔpɔn a, Yesu mua mu akasípú bedali wúlu amuto.

Hógyi lwi Atosunáhé

(Mateo 21:20-22)

20Bréá budetsúbn nyanki a, bowun ání pɔntɔ oyí ámu ɔlawú tsú mú ɔsú beyi asi. 21Unu Petro lékaín asún ání Yesu lébláa pɔntɔ oyí ámu. Múú ɔlebláa Yesu ɔbéε, “Osunápú, ki, pɔntɔ oyí ámúú fɔlwí ámu ɔlawú!”

22Yesu lébláa amú ɔbéε, “Mlɔhɔ Bulu gyi. 23Ɔnɔkwali nde mli bláa, ɔhagyíɔha ání ɔbébláa ibu ánfɔ ɔbéε, ‘Púli yowie ɔputɔ’, omegyí nwéen mu kluntɔ, olohogyi ání asún ámúú mablí ámu ibéba mótś á, ibópulí yó. 24Unu su nde mli bláa mbée, tógyítśá mlɔkúlí Bulu á, mlɔhogyi ání mlɔlanyá mú dodo. Mli ibu béda mú. 25-26Ní mlɔlí mlɔdé mpái bɔ, ɔku asún bu mli kluntɔ á, mlɔsi ɔhá ámu lakpan kie mu, ménu mli Sí ámúú ɔbu ɔsúsú ámu é obési mli klé kíé mli.”

Yesu Túmi lwi Asun Futéhé

(Mateo 21:23-27; Luka 20:1-8)

27Yesu mua mu akasípú amu betrá yinkí ba Yerusalem. Bréá ɔna odeki Bulu ɔtswékpa wunsunésú unu á, Bulu igyí ahapú dehen, Mose mbla asunápú pú Yudafo ahande amu beba mu wá. 28Befité mu beε, “Túmi mɔmu fúdepubwé ntobí ánfɔ? Ma léha fú túmi ámu?”

29Yesu lélé mú ɔnś ɔbéε, “Nfíte mli asun kua kule. Ní mlélé mú ɔnś há mí á, mí é nébláa mli túmi oduá ndepubwé ntobí ánfɔ. 30Bulu wá Asú Ɔbɔpú Yohane lénya túmi púúbó ahá *asú lóó, ntée nyankpusa? Mlɔbla mi!”

¹11:26 Mótś yée 26 bu nwulú dada amu akutɔ: Táme ní mlumésikíé ahá a, mli Sí ámúú ɔbu ɔsúsú ámu é oméesikíé mli.

³¹Amú wulewule bɔyɔ asún ánfɔtɔ beɛ, “Ní ablí aniaa itsú Bulu wá á, ɔbéfíté anɔ ɔbéɛ, mú ntogyi sù mlumɔhɔ mu gyi? ³²Ntée ablí aniaa itsú anyánkɔpɔsa wá?” Táme bude ahá ámu ifú nya, tsúfé amú fée bohogyi ání lélé Bulu ɔnɔsú ɔtɔɔpú onutó Yohane gyí. ³³Mú su bele mú ɔnɔ beɛ, “Ohwée! Anuméyín ɔtínéá olenya mu túmi tsú.”

Mú Yesu é lébláa amú ɔbéɛ, “Múmú mí é mméɛbláa mli túmi oduá ndepubwé ntobí ánfɔ.”

Apafɔ Laláhe Aku

(Mateo 21:33-46; Luka 20:9-19)

12 ¹Yesu lówa amú asún bláa ayébitɔ bi. ɔbéɛ, “Oyin ɔku lódo *wáin ndɔ. Olegyi iban bómlí mú. Olokwi wáin amu onyimékpá, ɔɔpwe obu fúáhé ku há ndɔ ámu agyópu. Mú ɔɔpu ndɔ ámu wá apafɔ ibitɔ, olotu ɔkpa. ²Bréá wáun-abí ámu kpɔtíbi lɔfun a, ɔɔwa mu osúmpú apafɔ ámu wá ɔbéɛ, ɔyɔhɔ mu ogyíkpá ba mu. ³Táme apafɔ ámu bekitá mu, dá mu, gya mu sísí ibukpan. ⁴Ndɔ mu wie amu létrá wa mu osúmpú nyɔɔsi amú wá. Apafɔ ámu beda mu é, pílan mu nwuntɔ, sùpa mu. ⁵ɔletrá lawá ɔbambá. Mu mú á, bɔmɔ mu. Alɔ kén bɔbwe atráhe é ní. Beda aku, mú aku é. ⁶Ilesi mu onutó mu bi ɔkule péá ɔtamatsúlá musu. ɔkɔ ɔbéɛ, bóbu mu mú. Mú su ɔɔwa mu é. ⁷Táme apafɔ ámu beblí beɛ, “Ónu obégyi mu si atɔ ní. Mliha amɔ mu, méni ndɔ ámu ibémlí anɔ klé.’ ⁸Mú su bekitá mu, mú mú, tswɔ mu dáli ndɔ ámutɔ.

⁹“Ekeá ndɔ mu wie amu ɔbá á, ntɔ mlilahogyi mliáa ɔbɔbwe apafɔ ánfɔ? ɔbéha bɔmɔ amú. ɔbélapú ndɔ ámu wá apafɔ bámbá ibitɔ. ¹⁰Ntée mlumɔkúkla Bulu asun wanlínhé amu kɔ? Bɔwanlín beɛ,

‘Ibwi ámutú obu ayípu bekiná ámu
lébemlí okonkísúbwi ní.

¹¹ Bulu lóbwɛ mú alɔ.
Ibu wánwan.’ ”

¹²Inu Yudafɔ ámu bekleá békitá Yesu, tsúfé bebi ání amú su alahá yébi ánfɔ, táme bude ɔɔm amu ifú nya. Mú su benatí sí mu.

Lampóoka

(Mateo 22:15-22; Luka 20:20-26)

13Ɔma a, bɔwa Farisifo pú Owíe *Herode ahá bee, buyéteéé Yesu ɔnótó asún nu, abunya mu akítalé. 14Bréá beba mu wá á, bebláa mu bee, “Osunápú, anyin ání ɔnɔkwalipu fɔgyi. Futamahá ɔhaa ɔtse fú agywun, tsúfé futamaki ɔhaa ansító. Mboún Bulu asún ámúbú igyi ɔnɔkwali amu fudesuná. Mú su anidé fú fité anu. Aní mbla leha ɔkpa ání akáa lampóo ha Roma owíe dehen Kaesare, ntée anumáka?”

15Yesu lébí ání bukú ansí. Mú su ɔlefuté amú ɔbéé, “Apinabwebí abwepú, ntogyi só mlidé mí sɔ́w kí? Mlitsu kɔ́ba amu iku ba mi anki.”

16Bɔpɔba mu. Múbú ɔlefuté amú ɔbéé, “Ma nwun pú mu idá dín mósú?”

Bele mú ɔnɔ́ bee, “Kaesare.”

17Múbú ɔlebláa amú ɔbéé, “Múmú mlipu tɔ́a igyi Kaesare klé ha Kaesare, amlipu múbá igyi Bulu klé é ha Bulu.”

Mu iwí lówa amú ifú.

Kusú Tsú Afúlitó Iwí Ason Futéhé

(Mateo 22:23-33; Luka 20:27-40)

18Ɔpasua kvá butetí mú *Sadukifo aku beba Yesu wá. Bugyi ɔpasua kvá butebli bee, kusú tsú afúlitó ma unv. Befité mu bee, 19“Osunápú, Mose lówanlín tswi aní ɔbéé, ‘Ní ɔku mu ka bumɔkwí asa olowu sí mu ka ámu a, mu pio otsú mu ka ámu tsia, féki ɔkwu ha owupú ámu.’ 20Oyin ɔkule abí abasiénó aku betsiá. Amútó ogyankpapu létsiá ɔká, táme ɔmɔkwí asa olowu. 21Mu gyama lótsu ɔsurapuka amu tsia, táme mu é ɔmɔkwí. Ɔsaasi lótsu ɔtsi ámu tsia. Mu é ɔmɔkwí. 22Alu yótɔ osienósí amu. Amútó ɔkuku mɔkwí asa olowu. Ɔma-ɔma a, ɔsurapu amu é lóbowu. 23Afúli ɔkusóké a, amútó ɔmɔmu ɔbɔ́bwe mu kulu? Tsúfé amú abasiénó ámu féé betsiá mu.”

24Múbú Yesu léle mú ɔnɔ́ ɔbéé, “Megyí mli ológyi. Mluméyín Bulu ason wanlínhé amu ntée Bulu túmi. 25Tsúfé

ní afúli bokúsú á, bóbwe fé *Bulu-abɔpu. Buméetsiá aká múa akúlu. ²⁶Táme afúlikusú iwí mú á, yéé mlalakla Mose ɔwɔlú, nú asún ámú Bulu lébláa mu dimbísú bréá olowun oyíbi ku de ogyá tsií, táme imedéhɔ́ amu? ɔ́béé, ‘Mígyí mli anáin *Abraham mu *Isak pú *Yakob Bulu ámu ni.’” ²⁷Iwí ɔ́lébláa amú ɔ́béé, “Megyí awupú Bulu ógyi, akɔ́ankpapu Bulu ógyi. Mli mú mlafwí féé.”

Bulu Mbla Ámuto Múá Iɔ́wun

(Mateo 22:34-40; Luka 10:25-28)

²⁸Mose mbla asunápú amuto ɔ́kule lóɔ́tu amú iwí, olonu asún ání buɔ́bití. Olowun ání Yesu lalé Sadukifɔ́ ámu asún ɔ́nɔ́ wankláán. Mú su ɔ́lefíté Yesu ɔ́béé, “Bulu mbla ámuto mɔ́mu dún?”

²⁹Yesu léle mú ɔ́nɔ́ ɔ́béé, “Bulu mbla ámuto múá iɔ́wun ni. ‘Israelfɔ́, mliwu. Bulu ɔ́kule pé aní Wíe Bulu gyí. ³⁰Mú su pu fú kɔ́n, fú ɔ́kláa, fú agywun pú fú ɔ́wɔnlín féé dwe fú Wíe Bulu.’ ³¹Mú nyɔ́ɔ́ é gyí, ‘Dwe fú bá fé fú iwí.’ Mbla kuku utráa ma iwí iɔ́wun íni.”

³²Mbla osunápú amu lébláa Yesu ɔ́béé, “Osunápú, fablí ɔ́nɔ́kwali. Aní Wíe Bulu nkule pé bu iwí, ɔ́kuku trá ɔ́ma iwí. ³³Apú aní kɔ́n, aní agywun pú aní ɔ́wɔnlín féé dwé mu, adwe aní aba fé aní iwí. Iɔ́wun mbwí tóhé pú afɔ́ɔ́ɔ́ kugyíku.”

³⁴Yesu lówun ání alabí lé asún ámu ɔ́nɔ́ wankláán, ɔ́lébláa mu ɔ́béé, “Fuma iwí Bulu iwígyí ámuto.”

Mú ɔ́ma a, ɔ́haa métrá wa kɔ́n fité mu aswansu.

Ma Gyí Kristo Amu?

(Mateo 22:41-46; Luka 20:41-44)

³⁵Bréá Yesu dé ató suná *Bulu ɔ́tswékpa nwunsínésú iwí á, ɔ́lefíté ɔ́béé, “Nkálí sù Mose mbla asunápú amu betalí blí beé, Owíe *Dawid mu na gyí *Kristo, (ɔ́há ámú Bulu léda mu ofúli amu)? ³⁶Tsúfé *ɔ́ɔ́ɔ́ Wankíhé léha Owíe Dawid onutó léblí ɔ́béé,

‘Aní Wíe Bulu lébláa mí Wíe ɔ́béé,

“Tsia mí gyɔ́pɔ́ nfi

yófun bréá néha fétsatsáa fú alupósú.” ’

37Owíe Dawid onutó létu mu óbée mu wie. Nkálú su ótráa ogyi mu na?”

Asún ánfu lówa ódóm kpónkpónkpónú ámuú befia bomlí mu amu ódwe, bọpu ansigí nù mu asún.

Mose Mbla Asunápú Tsiátó

(Mateo 23:1-36; Luka 20:45-47)

38Yesu léblí mu atosunáhé amuto óbée, “Mlúki wankláán Mose mbla asunápúsu. Butekle ligá wa náti kí, butekle beé, ahá bubún ha amú itsiá dunsu. 39Otsiákpá yilé butekle tsiá Yudafu *offiakpa pú nke ogyíkpá. 40Butesísi asurapu, swíi amú amú wóyí. Butepina bọ mpái tíntíntín ahátó póbun amú lalahesu. Bulu óbébití amú isu kínkíínkín!”

Osurapu Oku Tswitswi

(Luka 21:1-4)

41Yesu létsiá mantáa tswitswi dáka Bulu ótswékpa unu, óde ahá kí budepv amú tswitswi bọwa mútó. Ahá ání amú íbitu bu odwin budepv kóba akpónkpónú bọwa. 42Unu ósurapu ókuá óma toto é lópu mu kóba-ana bọwa dáka ámutu. 43Múu óletu mu akasípú amu ba mu wá, ólebláa amú óbée, “Ónókwalí nde mli bláa, tswitswiá ósurapu anfi óma toto lawá á, ídun óhagyíóha klé. 44Tsúfé atráhe amu féé á, amú kóba tsótsótsótsó balé kpalobí tsú bọwa. Táme íniá ósurapu anfi mú má toto su tóá óbu féé alapú bọwa á.”

Bulu Ótswékpa Amu Bwie

(Mateo 24:1-2; Luka 21:5-6)

13 1Bréá Yesu lédalí *Bulu ótswékpa wunsunésú unu óyó á, mu akasípú amuto ókule lébláa mu óbée, “Osunápú, kí mbu wankláán pú abwi akpónkpónú ánfu bọpuyi mú ánfu akíle!”

2Múu ólebláa mu óbée, “Yéé fawun mbu akpónkpónkpónú ánfu? Bóbwie mú féé bun. Ibwi kule kúrání méesian dúnká mú bású.”

lwɔsɪn Múa Ukplán

(Mateo 24:3-14; Luka 21:7-19)

³Bréá Yesu tsie Nfɔ-nyíbu ámuɔv, ɔde Bulu ɔtswékpa mbu ámu kí a, Petro, Yakobo, Yohane mva Andrea nkule befíté mu bæ, ⁴“Bla anɪ, bré mɔmɔtɔ ɪnɪ fée béba? Osúna mɔmɔ é ɔbéba, ibósuná ání mú bré lafun?”

⁵ɪnu Yesu lébláa amú ɔbé, “Mlɪkɪ wankláán, ménɪ ɔhaa méemlé mlɪ. ⁶Ahá tsɔtsɔɔtsɔ bɔpɔ mí dá ba bæ, amúgyí Kristo amu nɪ. Bémlé ahá tsɔtsɔɔtsɔ bɔfwɪ ɔkpa. ⁷Ní mlonúá tsá ladá mantáa mlɪ ntée ɔtɪnekɔ á, opúni mátsíí mlɪ Tsúfé lehián ání ɪnɪ aná fée béba, táme imedésuná ání ɔyí ɔnɔmɔké ámu lafun. ⁸Tsúfé ɔmá bɔkɔ aba. Awíe bɔkɔsú líí abasu. ɔsulúv békpunkí ntíné-ntíné. Akón é béba. ɪnɪ fée igyi fé lwɔsɪn ání ɔtsɪ towun bréá ɪkwí de mu dwíín.

⁹“Mú su mlɪ mú mlɪkɪ mlɪ ɪwɪ wankláán. Tsúfé mí su bɔpɔ mlɪ há Yudaɔ asún agyípú, béda mlɪ amú *ofíakpa awúlu-awúlusu. Békpa mlɪ ya ɔmású agyípú pú awíe ansítɔ, ménɪ mlégyi mí ɪwɪ adánsɪ. ¹⁰Táme ilehián ání bégyankpá dá asɔn wankláán ámu ɔkan súná ɔyítɔ ahá fée. ¹¹Ní bekítá mlɪ ya a, mlumágywíun asún ání mléblí. Mlɪblɪ asúngyíasún ání Bulu ɔbɔpɔwá mlɪ ɔnɔ alɪ bré ámɔtɔ. Tsúfé megyí mlɪ onutó ɔbɔtɔí, *ɔɔɔ Wankíhé ɔbɔtɔí tsɔn mlɪsu.

¹²“Apíó béle amú apíó há lowu. Abí así béle amú abí há. Abí é bɔkɔsú líí amú akwíúpúsu, há bɔmɔ amú. ¹³Mí su ahá fée bólu mlɪ, táme ní mlétalí wá klɔn líí kínkíínkín yɔfɔn mú ɔnɔmɔ á, Bulu ɔbɔhɔ mlɪ nkpa.

lwɔsɪn Wúunbɪ

(Mateo 24:15-28; Luka 21:20-24)

¹⁴“Táme ní mlowun akísítɔá itobwíe ɔmá, ida ɔtínéá mlumédín ansí ání ɪbéba a, (aklápɔ, mlɪnu mú asɪ.) Múmú ahá ání bubɔ Yudea ɔmátɔ busɪ yɔ abusu. ¹⁵ɔhá ání ɔdɪn obusu mákplɪ botsu tɔtɔ obuto! ¹⁶ɔhá ání ɔbu ndɔtɔ é máyínkí botsu mu tati. ¹⁷Amenyapú pú abí-ayín ání bɔpia abi ɔɔbwe alɪ bré ámɔtɔ, bugyówɪ ní! ¹⁸Mlɪkokoli Bulu mlɪaa,

mli ɔsríké amu umábwe nyankpu múa atsalubí. ¹⁹Tsúfé asun wunhe ání ibéba alí bré ámutɔ odu mɔkúba tsú bréá Bulu lóbwe ɔyí ɔpá ki. Mú odu kuvu é uméetrá ba ekekeeke. ²⁰Ní Bulu médunkí nke ámusu á, teki ɔhaa méesian ɔyítɔ. Táme ahá ámúb alalé púbwé mu kle amu su aladínkí nke ámusu.

²¹“Alí bré ámutɔ á, ní ɔku lébláa fu ɔbéε, ‘Ki, Kristo, (ɔhá ámúb Bulu ladá mu ofúli amu) bu nfi ntée nána’ á, máhógyi. ²²Tsúfé ahá ání beε amúgyí Kristo amu pú ahá ání bówa afunu beε, Bulu ɔnósú atɔípú bugyi tsɔtsɔɔtsɔ béba ɔyítɔ. Bóbwe ofúla pú osúna púmlé ahá. Ní bétalí kúráá á, bémlé ahá ámúb Bulu lalé ámu é. ²³Táme mlíkí wankláán! Nabláa mli tógyítɔ asa ibéba.

Nyankpusa-Mu-Bi Ámu Ibábi

(Mateo 24:29-31; Luka 21:25-28)

²⁴“Iwɔɔsin wúun amu ɔma a, owí ɔbéta, ɔtsra é ɔméetrá féi. ²⁵Ntsrakpabi békpa tsú ɔsúsú beda. Nwulótáa múa mútɔ ató féé békpunkí. ²⁶ɔhagyíɔha obówun ání mí, Nyankpusa-Mu-Bi ánfí napú túmi múa numnyam kpɔnkpɔnti mbu nwulótáatɔ tsú ɔsúsú nebá. ²⁷Iwu Bulu ɔbówa mu abɔpu béyekpa mu ahá ámúb alalé ámu tsú ɔyí afunka ana ámu féésú.

ɔyí ɔnómɔ Iwi Osúna

(Mateo 24:32-35; Luka 21:29-33)

²⁸“Mliɔpukí pɔntɔ ɔyí. Ní mú abámbi depɔí, ide ate pɔpwe le á, mlitebí ání awikpan bré lafun. ²⁹Alí kén, ní mlowun ání ntobí ánfí féé ide mútɔ bá a, mlébi ání mí, Nyankpusa-Mu-Bi ánfí ibábi lafun ta ní. Nawíé wóyí ámu ɔnɔ tá. ³⁰ɔnɔkwali nde mli bláa. Ndemba-abí anfi féé bumóowu tá, asa íni féé béba mútɔ. ³¹ɔsú múa asi féé bótɔsun, táme mí asun blíhé mɔɔtsun ekekeeke.

Nyankpusa-Mu-Bi Ámu Ibábi

(Mateo 24:36-44)

³²“Táme ɔhaa méyín eke ntée bréá ntobí ánfí féé ibéba. Bulu-abɔpu bumeyín. Bulu mu Bi ámu é méyín, nkéti aní Sí

ámúú ɔbu ɔsúsú ámu nkule pé yin. ³³Mlídínka ansí iwísw, tsífé míméyín ekeá bré ámu íbófún. ³⁴Igyi fé ɔkuá ɔde ɔkpa tu, olesi mu wóyí wá mu asúmpú íbútu. Ɖleha okugyíɔku agyómá ɔbéé ɔbwéé. Ɖlebláa wóyí ámu ogyópu é ɔbéé, ɔyíru wí ogyo wóyí ámu wankláán. ³⁵Mú sw mlídínka ansí iwísw, tsífé míméyín bréá wóyí mu wie amu ɔbéba. Fíalí ntúpwé o, ɔyí-nsuné o, bake o, ntéé nyanki. ³⁶Mlídínka ansí iwísw, méni ɔbá bofwie mlíto á, ɔmɔbɔtu mlí ání mlíládí. ³⁷Asún ánfí nde mlí bláa ánfí kén nde ɔyítú ahá féé bláa. Mbéé, ‘Mlídínka ansí iwísw.’”

Bekiklí Yesu Nwunso

(Mateo 26:1-5; Luka 22:1-2; Yohane 11:45-53)

14 ¹Ilesi nkenyó Yudafo abugyi Israelfosu Katsun *Nke pú *Bodobodo Mátúhé *Nke. Alí bré ámutɔ Bulu igyí ahapú dehen pú Mose mbla asunápú bodunká ɔkpa ání bótsun músú kítá Yesu ɔáintɔ, mɔ mu kokooko. ²Táme beblí beé, “Megyí *Katsun Nke ánfútu abómɔ mu, méni kpokiti mééda ɔmá ámutɔ.”

Ofobí Fánfánfán Pwólí Yesu

(Mateo 26:6-13; Yohane 12:1-8)

³Bréá Yesu bu Betania wúluto, Simon ɔkuá alaló *lɔ pepe ki wóyítú ɔde ató gyí a, ɔtsi ɔku léba unu; ɔde prentua wankláán kuá ofobí fánfán ání íbu íbíá bu mótú. Oletíí mú ɔnó, ɔletseí ofobí ámu wúlí Yesu nwuntɔ. ⁴Aku bubu unvá unɔwa amú ɔdwe. Befuté aba beé, “Ntogyi sú ɔde ofobí ánfí yintá? ⁵Teku abétalí fé ofobí fánfán ánfí, mú íbíá bódon ɔbakúle ofi ɔkule íkɔká ánfí, púhá ahiánfo.” Behie wá iyun wá ɔtsi ámu.

⁶Táme Yesu léblí ɔbéé, “Mlisi mu! Ntogyi sú mlidé mu háan? lto yilé alabwé há mí. ⁷Ahiánfo bétsiá mlí wá ekekegyíeke. Brégyíbréá mlídéklé a, mlétalí wá awútole há amú, támé mí mú mméetsiá mlíto yó. ⁸Alabwé múá ɔbétalí púlá mí ɔyúlúv yái há mí opuláké. ⁹Ɖnɔkwali nde mlí bláa. Ɖyítú ɔtínegyíɔtíneá béda Bulu asun wankláán

ámu ɔkan a, béblí tó ánfí ɔtsí ánfí labwé ánfí pókáín musu.”

Yuda Iskariot Lótsulá Ání Ɔbéle Yesu Há

(Mateo 26:14-16; Luka 22:3-6)

10Mú ɔma a, mu akasípú dúanyɔ ámutɔ ɔkuleá butetí mu Yuda Iskariot lóyówun Bulu igyí ahapú dehen amu, méni ɔbéle Yesu há amú. 11Bréá bonu asún ánfí á, ilehie wá amú ɔdwe. Behie mu así ání béka mu ɔkɔ. Mú su olodunká ɔkpa ání ɔbótsun mósú lé Yesu há amú.

Katsun Atogyihe Gyí

(Mateo 26:17-25; Luka 22:7-14, 21-23; Yohane 13:21-30)

12*Bodobodo Mátúhé *Nke ámutɔ eke gyankpapuá butɔmó Israelfɔsu Katsun *Nke akúfa lófɔn. Yesu akasípú befité mu beɛ, “Osunápú, obu mɔmɔtɔ ayela ha fu, afɔgyi Katsun Nketɔ atogyihe amú?”

13Múy ɔlɔwa amútɔ abanyɔ, bláa amú ɔbéɛ, “Mliɔ Yerusalem wúlutɔ, mléfia oyin ɔkúá ɔsu ntsu-ɔlɔ, mlibuo mu. 14Wóyí oduátɔ obówie á, mlifite wóyí mu wie amu mliaa, ‘Nkúnú afɔɔ ɔswúkpá bu, ání mía mí akasípú abéba begyi Israelfɔsu Katsun atogyihe amú?’ 15Obósuná mli abansúru yílé kúá balá mútɔ yái. Mlibwe atɔ ámu yai un.”

16Yesu akasípú amu bɔyɔ wúlu amutɔ á, bowun tógyítɔ alí ámúy Yesu lébláa amú ámu pépééépé, bɔbwe Israelfɔsu Katsun atogyihe amu yái un.

17Bréá nsainto deklúun a, Yesu mua mu akasípú beba un. 18Atɔ ámu ogyíkpá a, Yesu lébláa amú ɔbéɛ, “Ɔnɔkwali nde mli bláa, mliɔ ɔkuleá mía munyɔ ibi da ɔlepɔtɔ ɔbéle mí há.”

19Asún ánfí léhie han akasípú amu. Mú su befi así buɔe mu fité ɔkule-kule beɛ, “Mí ní lóó?”

20Yesu lébláa amú ɔbéɛ, “Mli ahá dúanyɔ ánfítɔ ɔkuleá mía munyɔ ibi da ɔlepɔtɔ ɔbéle mí há ní. 21Mí, Nyankpɔsa-Mu-Bi ánfí nówu fé alíá bɔwanlín tswi, táme ɔhá ámúy ɔbéle mí há ámu ɔgyówi ní. Ní bumetepí kwíí mu kúráá á, teki ibu alé há mu.”

Yesu Ntúpwe Atogyihe Tráhe

(Mateo 26:26-30; Luka 22:14-20; 1 Korintofɔ 11:23-25)

23Bréá bude ató ámu gyí a, Yesu léle bodobodo ipín, ɔleda Bulu ipán, bíábíá mótó púhá amú, blí ɔbéé, “Mliho, mí ɔylúv ni.”

23Inu olotsu ntá-ewe, ɔleda Bulu ipán, púhá amú féé bonu. 24Múv ɔlebláa amú ɔbéé, “Mí obugya ni. Mú Bulu dépusí mu ntam^m ání alaká há ahásv ní. Bétseí mú wólí así ahá tsɔtsɔtsɔ lakpan sv. 25Ɔnokwali nde mli bláa, mméetrá nu *wáun-abí ntá ánfí alu yófun ekeá nónu mú pópwe Bulu iwíegyi ámvto.”

Ɔlebláa amú ɔbéé, “Mí obugya ni.” (Marko 14:24)

^m 14:24 Ntam pópwe bu nwuló dada amv akuto.

²⁶Benya wá ulu dá Bulu upán tá alí, benatí yó Nfɔ-nyíbu ámusu.

Petro Ɖbóswí Ɖbé Mmeyín Yesu

(Mateo 26:31-35; Luka 22:31-34; Yohane 13:36-38)

²⁷Mú Yesu lébláa amú ɔbé, “Mli fée mléyinkí mí ɔma. Tsúfé Bulu ɔnósú atópú amu bowanlín wá Bulu asún ámutɔ beɛ, ‘Néda akúfa ɔkpapú ámu lédá, mu akúfa bédasáín.’”
²⁸Táme ní Bulu ɔkósúa mi tsú afúlito á, négya mli nkpa yó Galilea ɔmátó.”

²⁹Petro lébláa mu ɔbé, “Ní amú fée beyinkí fú ɔmá kúráá á, mí mú mméeyinkí ekekekeke.”

³⁰Yesu lébláa mu ɔbé, “Ɖnɔkwali nde fú bláa. Onyeni, asa bate ɔbéle ɔnɔ tse nyɔ á, fɔswí pú ibi wá ogyá tse sa fee fumeyín mí.”

³¹lnu Petro léfin yabi yi ɔbé, “Ní lowu igyi kúráá á, mméekiná fú ekekekeke.”

Alí kén atráhe amu é fée beblí ní.

Mpáɔ Getsemane

(Mateo 26:36-46; Luka 22:39-46)

³²Boyówie ɔtɔnekuá butetí lnu Getsemane. Mú Yesu lébláa mu akasípú amu ɔbé, “Mlitsia nfi, nɔyɔɔ mpái.”

³³Ɖlekpa Petro mua Yakobo pú Yohane buo iwɔ. lnu asún lehié han mu, mu ansí lepe. ³⁴Mú ɔlebláa amú ɔbé, “Asún ihíe de mí háan. Ideklé mɔ mí. Mlitsia nfi, amligyo.”

³⁵lnu ɔlenatí yó nkpa kpalobí, ɔleda akpawunu kókóli Bulu ɔbé, “Ní ibówa alé á, ha bré ánfɔ itsun misu.” ³⁶Mú ɔleblí ɔbé, “Abba” Mí Sí, futetálí bwé tógyító. Ha ntá-ewe ánfɔ^o itsun misu! Táme megyí tóá ndeklé, mboún múá fudeklé ibá mútótó!”

³⁷Oleyinkí bá akasípú amu wá bowun ání buɔɔɔɔɔɔ. lnu su ɔlefíté Petro ɔbé, “Simon, fudeɔɔɔɔ? Fumetalí gyo

ⁿ 14:36 ‘Abba!’ asi gyí, ‘Mí Sí!’ ^o 14:36 Ntá-ewe ánfɔ igyi iwɔɔsun ání Yesu obówun.

dɔnhwírɪ kule kpán? ³⁸Mlɪgyo amlɪkokoli Bulu, ménu mɪmóowie ɪsókɪtɔ. Tsúfé ɔɲé ámu déklé, táme nyankpusa lópɔn.”

³⁹Ɖetrá yóbo mpái, bláa Bulu asun kua kule amu kén. ⁴⁰Ɖetrá yinkí ba bowun ání akasípú amu butráa budedidi, tsúfé didí de amú bu. Bumetalí bláa mu asvansu.

⁴¹Bréá ɔleba otse saasi a, ɔlefuté amú ɔbéé, “Mlulatráa si mlɪda mlɪdé ɔkpúnú da? Itsía ali ngya! Bré ámu lafun ání bópu mí, Nyankpusa-Mu-Bi ánti wá lakpan abwepú ibɪtɔ.

⁴²Mlɪkusv ayɔ. Mlɪkɪ, ɔhá ámúú ɔde mí le há ámu ná á!”

Yesu Kítá

(Mateo 26:47-56; Luka 22:47-53; Yohane 18:3-12)

⁴³Yesu ɔnɔ mesi asa akasípú dúanyɔ ámutɔ ɔkuleá butetí mu Yuda lóbowie unv. Ɖɔɔm ání buɔe ndayí pú nkpotí bubuo mu. Bulu igyí ahapú dehen, Mose mbla asunápú pú Yudafɔ ahande amu lówa amú. ⁴⁴Yuda amúú ɔlele Yesu há ámu lébláa ɔɔm amu yái ɔbéé, “Ɖhá ámúú nélatá pútá ámu gyí ɔhá ámu ni. Mlɪkita mu kínkíínkín, amlɪkpa mu nati.”

⁴⁵Unv ɔlenatí laa yó Yesu wá, yókpolí mu ɔbéé, “Osunápú!” Ɖlelatá mu pútá. ⁴⁶Unv ahá ámu benatí tó Yesu, kítá mu kínkíínkín. ⁴⁷Táme unv alíúpú amutɔ ɔkule lótswɪ mu ɔdayí kpá Bulu igyí ɔhapú dehen osúmbi ɔku ɪsv lé. ⁴⁸Unv Yesu léfuté amú ɔbéé, “Ogyo otswapú ngyi, sù mlulatsú nkpotí pú ndayí mlebá mí ɔkutákpá? ⁴⁹Ntsie mlɪ wá Bulu ɔtswékpa wunsínésú unv ekekegyíeke, nde mlɪ ató suná, mlɪmékítá mí ekekekeke. Inu lahá Bulu asun wanlínhé amu ɪlaba mótɔ.”

⁵⁰Unv mu akasípú amu féé besrí sí mu.

⁵¹Ilesi ɔyasubi ɔkúvá ɔlɔwa ligá nkule. Bekítá mu, ⁵²táme ɔlɔkɔli, sí mu ligá ámu wá amú ibɪtɔ, pú yayá srí.

Yudafɔ Ahande Ansító Lú

(Mateo 26:57-68; Luka 22:54-55, 63-71;

Yohane 18:13-14, 19-24)

⁵³Bekpa Yesu ya Bulu igyí ɔhapú dehen wóyí. Igyí ahapú dehen, Mose mbla asunápú pú Yudafɔ ahande amu féé bafia

inu. ⁵⁴Petro lépetí buo amú ɔma tsútsúútsú, alu yówie wóyítɔ inu. Inu oleyétsiá inu asúmpú wá, ɔde ogyá núu. ⁵⁵Inu Bulu igyí ahapú dehen pú Yudafɔ asún agyípu^p atráhe fée bodunká ahá ání béka asún dínká Yesusu, ménu bélu amú asun blíhésv mɔ mu, táme bumenya. ⁵⁶Tsúfé ahá tsɔtsɔɔtsɔ bɔwa afunu dínká musu, táme amú fée ɔnɔ lɔtsun ɔtsan.

⁵⁷Inu aku bɔkvsú ká asún dínká musu beɛ, ⁵⁸“Anlónuá ɔleblí ɔbéɛ, ‘Nóbwie Bulu ɔtswékpa anfi bapú ibi yi anfi, táme nkensá ɔma a, nélayi pópweá megyí nyankpusa ɔbɔpu ibi yi mú.’” ⁵⁹Táme amú é amú ɔnɔ mɔbwe kule.

⁶⁰Inu Bulu igyí ɔhapú dehen amu lókvsú líí amú fée ansítɔ, ɔlefíté Yesu ɔbéɛ, “Fuma ɔnɔ lé? Fuma asvansu blí púlé fú iwí?”

⁶¹Táme Yesu méle asvansu ɔnɔ. Múú Bulu igyí ɔhapú dehen amu létrá fité mu ɔbéɛ, “Bulu á múú bɔtekánfú ámu mu Bi gyí fú? Fúgyí *Kristo, (ɔhá á múú Bulu léda mu ofúli amu) ní?”

⁶²Yesu léle mú ɔnɔ ɔbéɛ, “Ee! Mí ní! Mlówun ání mí, Nyankpusa-Mu-Bi á nfi ntsie Bulu Otúmípu gyɔpɔsv á nfi ndɔn nwlótáasv tsú ɔsúsú nebá.”

⁶³Bulu igyí ɔhapú dehen amu lékutá mu atadie bálí mú ktaan.^q Múú ɔleblí ɔbéɛ, “Adánsie mɔmɔ anitráa anigyó? ⁶⁴Mlilanú abususu ání alablí. Nkálí gyí mli agywun?”

Amú fée botsulá ání olegyi pɔn, bɔmɔ mu.

⁶⁵Amúts áku bɔwa atsɔnɔ tutúu wulí mu bi. Bɔpu atɔ tin mu ansíbi, bɔfulí mu atswe, bláa mu beɛ, “Bulu ɔnɔsú ɔtɔpú, suna aní ɔhá ání ɔɔfulí fú utswe!” Inu agyópu amu é bedadáa mu asvto.

Petro Lóswú ɔbéɛ Momeyín Yesu

(Mateo 26:69-75; Luka 22:56-62; Yohane 18:15-18, 25-27)

⁶⁶Petro lési otsie wunsínésú inu, Bulu igyí ɔhapú dehen amu osúmbi tsíhé ɔku léba. ⁶⁷Bréá olowun Petro tsie ɔde

^p 14:55 Yudafɔ asún agyípu anfi bɔteti Sanhedrin Griiki ɔblíto.

^q 14:63 Ilosuná ání asún ámu lawié mu iwuto dɔbi.

ogyá núu a, ɔ̀lekɪ mu díín. Múú ɔ̀lefíté Petro ɔ̀bée, “Fúá Yesu Nasaretyin amu nyo ná.”

⁶⁸Táme Petro lóswú blí ɔ̀bée, “Mmeyín ɔ̀tɔ́ tsú asún ánfɪ fudeblí ánfɪ iwɪ!” ɔ̀lenatí yélu ɔ̀kpa ɔ̀nɔ́, unu bate lósvn.^r

⁶⁹Osúmbi tsíhé ámu létrá yótu mu unu, ɔ̀ɔ̀wa ahá ámúb bulú unu ámu bláa bi ɔ̀bée, “Amútɔ́ ɔ̀kule gyí oyin ánfɪ.”

⁷⁰Táme Petro létrá swú pú ibi wá ogyá.

Uɔ̀bwe kpalobí á, ahá ámúb bulú unu ámu bebláa Petro beɛ, “Lélé mú á, amútɔ́ ɔ̀kule fugyi, tsúfé Galileayin fú é fúgyi?”

⁷¹Unu Petro lówa ntam kakáa bi ɔ̀bée, “Neká tógyítɔ́, mmeyín oyin ánfɪ mlidé mu iwɪ asún blí ánfɪ.”

⁷²Unu bate lóvɔ́n otse nyɔ̀vɔ́. Múú Petro lékaín asún ámúb Yesu lébláa mu ɔ̀bée, “Fóswú tse sa fɛe fɛmeyín mí asa bate ɔ̀bée ɔ̀nɔ́ tse nyo.” ámu sv. Múú ɔ̀lekpa isú yi, híé sú woo.

Yesu Pilato Ansító Lú

(Mateo 27:1-2, 11-14; Luka 23:1-5; Yohane 18:28-38)

15 ¹ɔ̀yi kehe nyankɪ-nyankɪ a, Yudafɔ́ ahande-ahande amu féé befia kitá agywun. Aku bugyi, Bulu igyí ahapú dehen, Mose mbla asunápú pú Yudafɔ́ ahande atráhe^s. Unu beha beklí Yesu, pú mu yówa Pilato ibtɔ́. ²Pilato léfité Yesu ɔ̀bée, “Fúgyí Yudafɔ́ owíe amu ni?”

Yesu léle mú ɔ̀nɔ́ ɔ̀bée, “Ee, mú fablí á!”

³Unu igyí ahapú dehen amu beka asún tsɔ́tsɔ́vɔ́tsɔ́ dínká Yesu sv. ⁴Mú sv Pilato léfité Yesu ɔ̀bée, “Kɪ asún tsɔ́tsɔ́vɔ́tsɔ́á baká dínká fúsú, fuma mú ɔ̀nɔ́ lé?”

⁵Táme Yesu meɛ asvansv ɔ̀nɔ́. Mu sv ɔ̀ɔ̀wa Pilato wánwan.

Yesu Lowu Iɔ́n Ha

(Mateo 27:15-26; Luka 23:13-25; Yohane 18:39–19:16)

⁶Katsun Nke kugyíkɔ́tɔ́ á, igyi ɔ̀mású ogyípú Pilato amándié ání obési obu adípútɔ́ ɔ̀kuleá amú onutó budeklé

^r 14:68 unu bate lósvn uma nwulú dada amu akɔ́tɔ́. ^s 15:1 Ahande atráhe anfi butetí Sanhedrin Griiki ɔ̀blíto.

há amú. ⁷Oyin ɔkúá butetí mu Baraba muv mu aba buɔa obu ali bré ámuɔ. Bɔkusú líí ɔmású, kpokiti léda, bɔmɔ ɔha mútú. ⁸Ɔɔm amúú bɔyɔ Pilato wá yóbwií ipa há mu beɛ, osíi obu ɔɔpú ɔkule ha amú ali ámuú otetsiá bwé há amú ámu. ⁹Múú Pilato léfité amú ɔbéɛ, “Mlídéklé mliaa, nsíi Yudafo Owíe anfi ha mli lóó?” ¹⁰Ɔléfité amú ali, tsúfé olowun ání Yesu iwí olu sù Bulu igyí ahapú dehen amu bakítá mu ba mu.

¹¹Igyí ahapú dehen amu beha ɔɔm amu ɔnó beɛ, bukókoli Pilato, osi Baraba mboún ha amú. ¹²Pilato létrá fité amú ɔbéɛ, “Ntɔ mbwéɛ ɔhá ámuú mlídéti mliaa, Yudafo Owíe amú?”

¹³ɒnu amú féé bɔsurá okitikíti beɛ, “Da mu manta *oyikpalíhesu!”

¹⁴Pilato léfité amú ɔbéɛ, “Tsitsa mɔmu alabwé?”

Táme belasurá okitikíti kúklúkúú beɛ “Da mu manta oyikpalíhesu!”

¹⁵Pilato dékléá ɔbɔbwe ɔɔm amu apé há amú. Mú su olesi Baraba há amú, ɔleha mu isá akɔpú beputí Yesu mli, ɔɔpu mu wá amú ibutɔ ɔbéɛ, buyéda mu manta oyikpalíhesu.

Yesu Ahinlá Bwe

(Mateo 27:27-31; Yohane 19:2-3)

¹⁶Isá akɔpú ámu bekpa Yesu ya ɔmású ogyípú amu wóyítú. Beti amú aba isá akɔpú atráhe amu féé, beɔa Yesu ɔbun. ¹⁷Bɔpu ligá pepe ku wá mu, bɔlu obungyo-awu, bwé mú owiepa bun mu nwun. ¹⁸ɒnu bɔbwe mu ahinlá, beti mu beɛ, “Yudafo Owíe, fú nkpasu ɔnlusu!” Bɔtswi opé! ¹⁹ɒnu bɔpu oyí sísi mu nwuntɔ, tutúu atsunó wólí mu, dá akpawunu mu ansítú. ²⁰Bɔbwe mu ahinlá tá á, bɔwɔí amú ligá pepe amu, yínkíá mu onutó atadiɛ wá mu, bekpa mu dáli beyéda mu mántá oyikpalíhesu.

Yesu Da Mántá Oyikpalíhesu

(Mateo 27:32-44; Luka 23:26-43; Yohane 19:17-27)

²¹Befia Kireneyin ɔkúá butetí mu Simon, ogyi Aleksandro muv Rufo ɔsí. Otsú abú asi ɔbá, beka mu híé beɛ, ɔsúra

oyikpalíhe amu. ²²Múú bekpa Yesu ya ɔtunekvá butetí unu Gologota. Mú así gyí, “Nwun Okokobi Otsiákpá.” ²³Bɔpu afá kuá iteba iwɔɔsun así wá ntátó tin Yesu ɔnó bee onúu, táme omonu. ²⁴Beda mu mántá oyikpalíhe amusu tá á, beye mu atadietɔ. Inu bɔtswi abi púki ɔhagyísha ogyíkpá. ²⁵lbɔbwe fé nyanki dokwebátó beda mu mántá oyikpalíhesu. ²⁶Múú bɔwanlín tóá svá bude mu da mántá oyikpalíhe amusu dínká mu awunso bee, “YUDAFɔ OWÍE.” ²⁷⁻²⁸Beda awikplu abanyó aku é mántá nyikpalíhesu tsía mutɔ. Ɔkule bu mu gyɔpɔsu, ɔkule é bu mu binasu.^t

²⁹Inu atsónpu bɔkpukpúu nwuntɔ, blí mu iwɔ abususu bee, “Yéé fú fée, fétalí bwíé Bulu ɔtswékpa amu, lápwe mu nkensá owító ní? ³⁰Hɔ fú iwɔ, afukpli tsu oyí ámusu aku!”

³¹Bulu igyí ahapú dehen pú Mose mbla asunápú amu é bɔbwe mu ahinlá bee, “Ɖlɔhɔ ahá nkpa, táme ɔmetálí hɔ mu iwɔ. ³²Ní muggyí Israelfɔ owíe, Kristo, (ɔhá ámúú Bulu léda mu ofúli) a, ɔkplíu tsu oyí ámusu awun, ahɔ mu gyí!”

Ahá ámúú beda mántá oyísú mu gyɔpɔsu múa binasu ámu é bɔbwe mu ahinlá.

Yesu Lowu

(Mateo 27:45-56; Luka 23:44-49; Yohane 19:28-30)

³³Bréá dódíanyɔ leda á, owí leta ɔsulúu amusu féé alu yófun ntúpwe ɔsato. ³⁴Dɔsa ámutɔ a, Yesu lókplun kúklókúú, blí ɔbéé, “Eloi, Eloi, Lama Sabaktani?” Mú así gyí, “Mí Bulu, mí Bulu, ntogyi sú fakpá mí ɔma?”

³⁵Ahá amúú bulíu unu ámutɔ aku bonu asún ánfu, beblí bee, “Mlunu, ɔde *Elia kpolí.” ³⁶Inu amúú ɔku lésrí tsú ɔsapɔ, púdá ntá ɔdáutɔ, púyi oyísú, tsú mú fúá pútín mu ɔnó ɔbéé, onúu. Múú ɔleblí ɔbéé, “Mlilu aki bee, Elia ɔbéba besieí mu lé oyí ámusu?”

³⁷Inu Yesu lókplun kúklókúú, ɔlele ɔhɛ.

^t15:28 Múú yéé 28 bu nwulú dada amu akutɔ: *Ínu léha Bulu asón ámúú bɔwanlín tswi amu léba múú. Asón ámu gyí, “Bekla mu wá lakpan abwepótó.”*

³⁸ Inunso Bulu lébalí tatiá bɔpuká ɔtswékpa obu ámutɔ anyɔ, tsú awunso beyi asi. ³⁹ Bréá isá akɔpú ɔhandeá ɔlí Yesu ansítɔ ɔdekú lówun alíá Yesu léle ɔhé tráhe a, ɔleblí ɔbéε “Lélé, Bulu mu Bi oyin ánfɔ gyí!”

⁴⁰ Atsi aku é bulú ifúntɔ budekú sisí. Amútsɔ aku gyí, Magdalayintse Maria, Salome pú Maria ání ɔɔkwú Yakobo mua mu gyama *Yosef. ⁴¹ Amú é betsiá buo Yesu, tsíá kú musu bréá ɔbu Galilea. Atsi tsɔtsɔtsɔ akvá bobuo mu ba Yerusalem é bubu unu.

Yesu Pulá

(Mateo 27:57-61; Luka 23:50-56; Yohane 19:38-42)

⁴² Eke ámu igyi ekeá Yudafɔ butɔpúlá iwɔ asa butegyí amú *ɔkpúnú ɔdaké. Bréá owí deɔpɔn a, ⁴³ Arimateayin Yosef lówa uklun yɔ Pilato wá yɔkulí mu ɔbéε, osíi Yesu fúli ha mu amɔpula. Yudafɔ asún ogyípu ogyi, butobú mu. Mu é ɔde Bulu iwíegyí ámu ɔkpa kú. ⁴⁴ Uɔwa Pilato wánwan ání Yesu lawúna wu. Mú su ɔletɔ mu isá akɔpú ɔhande, fíté mu ní olowu ulawá ɔpá. ⁴⁵ Bréá isá akɔpú ɔhande amu lótsulá músú á, Pilato lési fúli amu há Yosef. ⁴⁶ Múy Yosef lóhɔ ɔhráda, ɔɔyɔ yésíei Yesu lé oyí ámusu, kíklɔ mu wá ɔhráda ámutɔ, tsú mu yópulá ɔbɔ kvá beda butátɔ, olemináa ibwi yíléyílé ku tin ɔbɔ ámu ɔnɔ. ⁴⁷ Magdalayintse Maria mua Yosef mu yin Maria bowun Yesu opulákpá.

Yesu Kusú Tsú Afúlitɔ

(Mateo 28:1-8; Luka 24:1-12; Yohane 20:1-10)

16 ¹ Yudafɔ ɔkpúnú ɔdaké ámu ulɔtsun a, Magdalayintse Maria mua Yakobo mu yin Maria pú Salome bɔhɔ ofobí fánfán ku beε, beyékpa Yesu fúli amu. ² Kwasiada nyankɔ, bréá owí lopwié a, bɔyɔ Yesu opulákpá unu. ³ Bréá buna ɔkpatɔ á, amú wulewule bude aba fité beε, “Ma abénya obémináa ibwi ámu lé ɔbɔ ámu ɔnɔ há anɔ?” ⁴ Botsu ansí kú a, bamína ibwi ámu lé ɔbɔ ámu ɔnɔ dodo. Ibwi ámu léhie móní. ⁵ Bréá bebitíwíé ɔbɔ ámutɔ á, bowun ání ɔyasubi ɔku lówa ligá futútúútú, otsie ɔbɔ ámu gyɔpɔsu. Ifú lekitá amú.

Bopolá Yesu ɔbɔ kvá beda bvtátɔ. (Marko 15:46)

6 Ɔyasubi ámu lébláa amú ɔbée, “Mlumánya ifú. Nawun ání Yesu Nasaretyin amúbú beda mántá oyikpalíhesu ámu mludédunká. Bulu lakúsúa mu, ɔma nfi. Mliki ɔtíne ámúbú bopolá mu amu. 7 Mliyebláa mu akasípú amu pú Petro mlíaa, alagya mli nkpa ɔyɔ Galilea ɔmátɔ. Inú mlówun mu fé alí ámúbú ɔlebláa mli ámu nɔ.”

8 Inu besrí dali ɔbɔ ámutɔ, tsúfé opúni letsíí amú, ɔnɔ é lobwie amú. Mú su bréa bɔyɔ á, bumeblláa ɔhaa, tsúfé ifú de amú, buɔekpinkí kpakpakpakpa.

Yesu lwɔɔwanle Súná Magdalayintse Maria

(Mateo 28:9-10; Yohane 20:11-18)

9 [Kwasieda bake, bréa Yesu lókusú tsú afúlito á, olegyankpá lé wɔ ɔwan súná Magdalayintse Maria amúbú olegya ɔɛ laláhe asienɔ lé mutɔ ámu. 10 Mu é ɔleyébláa Yesu abúopu amúbú buɔe mu sú, buɔe awirehɔ gyí amu. 11 Táme bréa ɔlebláa amú ɔbée, Yesu lakúsú, mawun mu a, bumohogyi.

Yesu Iwɔwanle Súná Mu Abúopu Abanyó
(Luka 24:13-35)

12Íni oma a, Yesu léle iwɔ wan ɔkpa bámbású súná mu abúopu abanyó bréá buna bɔyó akuda, táme bumɔkɔsí bí mu. 13Amú é beyinkí yébláa atráhe amu, táme amú é bumohogyi.

Yesu Iwɔwanle Súná Mu Akasípú
(Mateo 28:16-20; Luka 24:36-49;
Yohane 20:19-23; Gyumagyihe 1:6-8)

14Íni fée oma a, Yesu léle iwɔ wan súná mu *akasípú dúɔkun ámu bréá bude ató gyí. Amú klwntɔ-odwin pú amú máhogyi su ɔlɔwa iyin wá amú. Tsúfé bumɔhɔ ahá ámú bowun mu mu kusú tsú afúlito oma amu gyi. 15Múú ɔlebláa amú ɔbéé, “Mliyo ɔyító fée, amliyeda Bulu asun wankláán ámu ɔkan ha ahá fée. 16Oha ání olohogyi, ɔɔɔ mu *asú á, Bulu ɔbɔhɔ mu nkpa, táme ɔhá ání omohogyi obégyi pón. 17Osúna anfi obóbuo ahá ání bohogyi ni. Bégya ɔhe laláhe mí idátó, béblí ɔblí bámbá, 18békitá awɔ ibitɔ, bónu afá ání itɔmó kugyíku, táme imóɔbwe amú tɔtɔ. Bópu ibi dínká alɔpusu, iwɔ bówa amú ɔnlɔ.”

Yesu Ɔsúsú Yo
(Luka 24:50-53; Gyumagyihe 1:9-11)

19Bréá aní Wíe Yesu lébláa amú asún tá á, Bulu lótsu mu ya ɔsúsú, oleyétsiá mu gyɔpɔsu. 20Mu akasípú amu befi asu bude asún ámu ɔkan da ɔtínegyíɔtíne. Aní Wíe Yesu lélí amú oma bɔyɔ agyómá. Ɖlɔtsun osúna ání ɔɔbwe, wá asún ámu ɔwunlín.]“

“ 16:9-20 Mútó yée 9-20 uma nwulú dada amu akutɔ.